

N:o 83.

Ank. till Riksd. kansli den 3 maj 1898, kl. 2 e. m.

*Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående
ajskrifning af den från viss jord inom Skåne m. fl.
provinser utgående kyrkotionden.*

(I. A.)

Under åberopande af bilagdt utdrag af protokoll öfver ecklesiastik-
ärenden för den 31 december 1897 har Kongl. Maj:t i en samma dag af-
låten, till statsutskottet remitterad proposition (n:o 52) föreslagit Riksdagen
besluta:

1:o) att den i Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän samt af vissa
hemman i Elfsborgs län utgående kyrkotionde skulle, med det undantag,
hvarom förmäles i 5:o) här nedan, från och med år 1900 upphöra att
erläggas af de tiondeskyldiga, och att från samma tid den afkortade kyrko-
tionden skulle afföras ur räkenskaperna, nuvarande tjensteinnehafvares möj-
ligen förefintliga rätt att uppbära dylik afkortad tionde dock oförkränt;

2:o) att, derest delar af kyrkotionden vore anslagna till särskilda
ändamål, det skulle, med de i nästföljande punkt 3:o) omförmälda undan-
tag, åligga kyrkan eller, om dess medel ej dertill lemnade tillgång, för-
samlingen att hålla vederbörande skadeslösa för den förlust, som för dem
kunde uppstå i följd af kyrkotiondens upphörande, dock att denna skyl-
dighet, der kyrkotionden utginge för skolans eller kommunens ändamål,
skulle åligga i förra fallet skoldistriktet och i senare fallet kommunen;

3:o) att från och med år 1900 årligen skulle erläggas:

a) af statsmedel *dels* ersättning för kyrkotionden till Lunds universitet, barnmorskeläraren i Lund, Lunds lasarett, Malmö asyl och fattiga prestenkor i Halland samt prostetunnor, *dels* ersättning för följande från och med år 1900 icke vidare i nu gällande ordning utgående afgifter, nemligen prostens omaks- och underskrifningspenningar, understöd till fattiga prestenkor från kyrkor i Bohuslän och en del af Elfsborgs län, vaxljusmedlen, studieskatten i Halland, konsistorii statslön, amanuensens och pedellens lönetillökning, konsistorienotariens augment samt bidrag från landskyrkor i Listers och Bräkne kontrakt till Karlshamns skolestats aflöning; ersättningarna för prostens omaks- och underskrifningspenningar dock endast till nuvarande tjensteinnehafvare, och för anslagen till fattiga prestenkor tills vidare och intill dess annorlunda kunde varda förordnad;

b) från presterskapets löneregleringsfond godtgörelse för den åtskilliga kyrkoherdar och komministrar enligt gällande löneregleringsresolutioner anslagna kyrkotionde utan särskildt åliggande för kyrkans räkning, och från biskopslöneregleringsfonden ersättning för den biskopen i Lund anslagna kyrkotionde och biskopens studieskatt, dock i båda fallen endast för den tid nuvarande löneregleringar gälde;

4:o) att den från statsverket samt biskopslöneregleringsfonden och presterskapets löneregleringsfond utgående ersättning för vaxljusmedlen, anslaget till Karlshamns skolestats aflöning samt biskopens studieskatt skulle utgå med det belopp, till hvilket dessa afgifter vore bestämda, men att öfriga under punkt 3:o a) och b) omförmälda ersättningar skulle beräknas för anslaget till barnmorskeläraren i Lund, studieskatten i Halland, konsistorii statslön, amanuensens och pedellens lönetillökning, konsistorienotariens augment, prostens omaks- och underskrifningspenningar samt understödet till fattiga prestenkor från kyrkor i Bohuslän och en del af Elfsborgs län, efter det medelbelopp, hvartill desamma under de 10 åren 1888—1897 uppgått, samt för öfriga anslag efter medeltalet af medelmarkegångsprisen för nämnda 10 år, med tillägg af forsellön, dock med undantag för prostetunnan, för hvilken ersättning utgjordes sålunda, att för hvarje prostetunna, som hittills utgått, utbetalades värdet af en tunna spanmål i det eller de sädesslag, hvaruti nämnda utskyld hittills varit bestämd, löst efter det i kongl. förordningen den 23 juli 1869 angifna pris, nuvarande prostar förbehållet att under deras tjenstetid uppbära ersättning efter hittills gällande grunder;

5:o) att, i fråga om kyrkotionde, som åtföljde patronatsrättighet, förevarande bestämmelser ej vore i vidare mån tillämpliga, än att, der sådan tionde vore kronan behållen eller enligt punkt 3:o) här ofvan ersattes af

statsmedel eller statsverket underlydande fonder, densamma skulle i denna del från och med år 1900 upphöra att af tiondegifvarne till patronus utgöras, och borde, om den andel af tionden, som af staten eftergåfves eller öfvertoges, icke kunde på annat sätt till beloppet bestämmas, minskningen i den tiondeafgift, som af hemman eller lägenhet till patronus utgjordes, beräknas i förhållande till den minskning, som egde rum i hela beloppet af församlingens tiondeafgift till patronus; samt

6:o) att de ytterligare bestämmelser, som för tillämpningen af föreskrifterna angående kyrkotiondens afskrifning kunde finnas erforderliga, skulle meddelas af Konungen.

Af ofvannämnda statsrådsprotokoll inhemtas, att i förevarande ärende till Kongl. Maj:t inkommit följande framställningar, nemligen:

1:o) Riksdagens skrifvelse den 10 maj 1870 angående afskaffande af åtskilliga, från kyrkorna i de provinser, som fordom tillhört danska monarkien, utgående afgifter;

2:o) Riksdagens skrifvelse den 22 maj 1873 angående omsättning i penningar af den i Skåne och Halland utgående kyrkotionden;

3:o) skatteregleringskomiténs den 13 september 1882 afgifna utlåtande och förslag i fråga om indragning till kronan och omsättning i penningar af den till andra än församlingarnas egna ändamål anordnade kyrkotionden i Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän;

4:o) skatteregleringskomiténs den 18 november 1882 afgifna utlåtande och förslag angående omsättning i penningar samt afskrifning af den kyrkorna behållna eller i öfrigt för församlingarnas behof använda kyrkotionden;

5:o) en den 12 maj 1884 till Kongl. Maj:t ingifven, af åtskillige dåvarande ledamöter af Riksdagens Andra Kammare från Göteborgs och Bohus län gjord ansökning om kyrkornas i nämnda län befrielse från utgörande af den s. k. bibeltryckstunnan;

6:o) särskilda dels af Tegnaby, Stala och Röra församlingar, dels ock af Myckleby, Torps och Långelanda församlingar gjorda ansökningar i fråga om sättet för uppbörden af kyrkotionden i Bohuslän; samt

7:o) Riksdagens skrifvelse den 2 maj 1893, deruti Riksdagen — med hänsyn ej allenast till vigten af att det genom lagen den 12 juni 1885 angående byggnad och underhåll af kyrka med hvad dertill hörer så ock af särskild sockenstufva meddelade stadgande, som afsåge införande af likhet i nämnda besvårs utgörande, måtte kunna vinna allmän tillämpning, än äfven till billigheten deraf, att, sedan dåmera beslut fattats om öfriga grundskatters fullständiga afskrifning, motsvarande förmån måtte, så vidt ske kunde, beredas jemväl i fråga om den på viss jord inom provinserna

Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän utgående kyrkotionde, hvilket onus efter Riksdagens uppfattning vore af alldeles samma natur som kronotionden — anhållit, att Kongl. Maj:t tacktes efter föregående utredning till Riksdagen inkomma med förslag angående sättet och villkoren för en dylik afskrifning;

jemte de af vederbörande församlingar, myndigheter och öfriga vederbörande, i anledning af berörda skrivelser, förslag och ansökningar afgifna yttranden.

Efter föredragning af dessa handlingar hade departementschefen till statsrådsprotokollet yttrat:

De under 1:o) och 5:o) upptagna handlingar afsåge endast en del af de afgifter, som innefattades i Riksdagens senaste skrivelse af den 2 maj 1893. I de utlåtanden, som öfver sistnämnda skrivelse afgifvits, föregå deremot en så vidt möjligt fullständig utredning af *alla* de olika ändamål, för hvilka kyrkotionden nu utginge, och skulle departementschefen vid den redogörelse, som han komme att lemna för alla de till dessa olika ändamål utgående afgifter, särskildt angifva, när, beträffande någon af dessa afgifter, framställning gjorts uti ifrågavarande handlingar. För de under 6:o) omförmälda handlingar skulle, i sammanhang med frågan om kyrkotiondens *ursprung och förekomst* m. m., redogöras. Deremot ville departementschefen redan nu i största korthet beröra de under 2:o), 3:o) och 4:o) angifna handlingar, nemligen Riksdagens skrivelse den 22 maj 1873 samt skatteregleringskomiténs utlåtanden den 13 september och 18 november 1882 samt de förslag, som i dem och i vederbörande myndigheters utlåtanden innefattades i fråga om kyrkotiondens omsättning och möjliga afskrifning.

I sistberörda skrivelse hade Riksdagen, under framhållande, att kyrkotionden, på sätt här nedan närmare komme att angifvas, i Blekinge och Bohuslän redan löstes efter bestämda pris, anhållit, att Kongl. Maj:t tacktes, efter vederbörandes hörande, taga i öfvervägande, huruvida icke den inom provinserna Skåne och Halland utgående kyrkotionde kunde till penningar omsättas i enlighet med de i kongl. förordningen den 23 juli 1869 angående förändring af grundräntor och kronotionde bestämda grunder samt derom till Riksdagen aflåta framställning. Häröfver hade kammarkollegium och statskontoret, efter vederbörandes hörande, den 30 december 1880 afgifvit utlåtande, deruti embetsverken på anförda skäl afstyrkt bifall till berörda framställning, under framhållande tillika, att, derest Kongl. Maj:t i allt fall skulle finna den föreslagna omsättningen böra ega rum, sådant lämpligast borde ske på det sätt, att kyrkotionden indroges till statsverket mot full ersättning af statsmedel till vederbörande tionde-

tagare i öfverensstämmelse med hvad i 2 § 2 mom. af ofvanberörda förordning föreskrifvits.

Skatteregleringskomitén, till hvars kännedom Kongl. Maj:t enligt beslut den 16 december 1881 låtit komma de yttranden och utlåtanden, hvilka af kammarkollegium och statskontoret samt öfriga vederbörande afgifvits öfver Riksdagens berörda framställning, och som redan i sitt förut omförmälda utlåtande och förslag angående skatteförhållandena i riket hemställt, att, der sådant ännu icke skett, den till *andra än till församlingarnas egna ändamål* anordnade kyrkotionen i Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän skulle indragas till kronan mot ersättning och omsättas i penningar enligt den för kronotionens omsättning stadgade grund samt afskrifvas, på sätt om grundskatter i allmänhet blefve stadgad, hade i sitt utlåtande af den 18 november 1882 ytterligare föreslagit, att jemväl den kyrkorna i nämnda provinser behållna eller i öfrigt till *församlingarnas egna behof* använda kyrkotioner borde, der den icke redan med visst penningbelopp utgjordes, omsättas i penningar enligt nämnda grund samt afskrifvas, dock, der densamma användes ej för kyrkornas, utan för andra församlingarnas ändamål eller tillfölle patroni ecclesiarum, endast under vilkor, att församlingarna åtog sig att till vederbörande lemna full ersättning efter årliga medelmarkegångspriset å tionden, uttaxerad, såsom om kommunalutskylder i allmänhet vore stadgad. Från denna hemställan hade en ledamot, professor Rydin, varit skiljaktig och anfört, att de förändringar, som kunde ifrågakomma i afseende på utgörande af den kyrkorna behållna kyrkotionen, ej skulle ske i form af afskrifning, utan att det borde bero på hvarje församling att, sedan vederbörande, hvilkas rätt kunde af förändringen bero, blifvit hörde, uppgöra förslag, huruvida och enligt hvilka grunder förändringen borde verkställas, hvilket förslag sedermera skulle underställas Kongl. Maj:ts pröfning.

I anledning af berörda särskilda förslag hade kammarkollegium och statskontoret anfört: *dels* den 14 november 1882 att, då statsverket icke kunde anses ega samma dispositionsrätt öfver kyrkotionen som öfver den sedan långliga tider tillbaka till kronan indragna kronotionen och då vidare den omständighet, att tid efter annan utaf kyrkornas öfverskottsmedel anslag med församlingarnas begifvande lemnats äfven till andra än församlingarnas egna ändamål, väl icke kunde i och för sig innebära, att kyrkorna för all framtid afstått från sin rätt att sjelfva få disponera öfver sådana medel, derest desamma icke vidare skulle befinnas vara erforderliga för de ändamål, hvarför de en gång anvisats, det syntes embetsverken betänkligt att, innan församlingarna lemnats tillfälle att i frågan sig yttra, tillstyrka bifall till en åtgärd, hvarigenom kyrkornas rätt i omförmälda

hänseende skulle för all framtid afskännas, hvartill komme, att genom bifall till komiténs förslag om indragning af den till andra än församlingarnas egna behof utgående tionde endast en jemförelsevis mindre del af kyrkotionden komme att afskrifvas, men deremot den större delen att fortfarande på öfligt sätt utgöras, hvarigenom ett af de hufvudsakligaste ändamålen med hela afskrifningen eller likformighet i beskattningen skulle i väsentlig mån förfelas, hvadan embetsverken hemställt, huruvida Kongl. Maj:t kunde finna skatteregleringskomiténs förstnämnda förslag omedelbarligen och för det dåvarande föranleda till någon Kongl. Maj:ts framställning till Riksdagen; *dels* den 30 december 1885, att embetsverken ej heller ansett sig kunna tillstyrka bifall hvarken till den föreslagna successiva afskrifningen utaf kyrkotionden, af hvilken kyrkorna vore i behof, eller till dess om-sättning i penningar, hvarigenom denna tionde med penningvärdets fall skulle blifva en ren obetydlighet.

Före öfvergåendet till en detaljerad framställning af de olika ändamål, för hvilka kyrkotionde för närvarande utgår, samt redogörelse för nu afgifna förslag rörande sättet och villkoren för dess afskrifning, har departementschefen lemnat en historik öfver samma tiondes *ursprung* och *nuvarande förekomst* samt angående *sättet för dess utgående och redovisning*, hvarvid departementschefen, som följt det af kammarkollegium och statskontoret senast afgifna utlåtande af den 8 februari 1897, meddelat, att enligt detta förekomme kyrkotionde egentligen endast i de fem län, hvilka bildats af de forna danska och norska provinserna Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän. Dock vore några hemman i Nödinge socken i Elfsborgs län jemväl skyldiga utgöra kyrkotionde, nemligen n:is 1—3 samt 5—8 Skårdal afvensom n:o 1 Surte. Dessa hemman, hvilka städse i kyrkligt afseende varit förenade med sistberörda socken, hade nemligen, då de i öfrigt räknades tillhöra Kongelfs socken af Göteborgs och Bohus län, vid tiondesättningen i nämnda län fått sig tionde påförd efter de för detta län gällande grunder, men hade sedermera jemlikt kongl. bref den 28 mars 1888 i alla afseenden flyttats öfver till Nödinge socken, i samband hvarmed deras kyrkotionde 7,4192 hektoliter korn, som förut redovisats i specialräkenskaperna för Göteborgs och Bohus län under rubrik »kyrkors underhåll» såsom tillhörande Nödinge kyrka, afförts ur nämnda räkenskaper utan att likväl sedermera hafva upptagits i motsvarande räkenskaper för Elfsborgs län. Af Nödinge församlings yttrande framginge ej, om denna tionde fortfarande utgjordes. Före reformationen hade kyrkotionde förekommit jemväl i gamla Sverige. Den i landskapslagarnes kyrkobalkar föreskrifna tionden hade nemligen varit en kyrklig skatt och i allmänhet (åtminstone sädestionden) så fördelad, att en tredjedel tillfallit sockenpresten

och de återstående två tredjedelarne sockenkyrkan, biskopen och de fattige. Under Gustaf I:s tid hade emellertid i gamla Sverige med undantag endast för sockenprestens andel (= tertialtionden) hela tionden indragits till kronan. Af densamma hade visserligen någon del lemnats till kyrkorna (vin- och byggnadssäd m. m.), men denna anpart, hvilken åtminstone i vissa landsdelar uppgått till lika högt belopp som den kyrkorna förut tillkommande tionden, hade ej längre betraktats såsom kyrkotionde, utan såsom en afkortning af kronotionden och hade i följd deraf jemlikt förordningen den 23 juli 1869 indragits till statsverket mot årlig ersättning till kyrkorna af statsmedel. I Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän åter, der sädestionden varit delad lika mellan presten, kyrkan och biskopen, hade vid reformationen tillerkänts den danske konungen endast den tredjedel, som biskoparne förut uppburit och hvilken numera utgjorde den i nämnda landskap förekommande kronotionden, hvaremot ej allenast presten, utan äfven kyrkorna fortfarande fått uppbära sina andelar af tionden (tertial- och kyrkotionden). Kyrkotionde utginge icke af alla hemman och lägenheter, utan vore flera egendomar från dess utgörande fritagna.

Liksom den öfriga tionden hade kyrkans anpart deraf vanligen utgått uti kärften, men sedan kronotiondens belopp för hvarje hemman eller lägenhet blifvit en gång för alla bestämdt till persedeln, syntes regeln snart hafva blifvit att jemväl låta kyrkotionden erläggas med samma belopp. I sitt förevarande utlåtande anförde kammarkollegium och statskontoret, att embetsverken dock ej varit i tillfälle att ingå i närmare undersökning, huruvida i verkligheten så numera vore fallet i de särskilda församlingarna, då, med undantag för Blekinge län, der debiteringen framställdes genom kronans tjänstemän, uppbörden i öfrigt i regel skedde genom församlingarnas egen försorg och de till grund för debiteringen derstädes liggande tiondelängder, som för embetsverken varit tillgängliga, visat sig vara i hög grad ofullständiga och otillförlitliga. Enligt kongl. kungörelsen den 11 maj 1855 stadgades dels i 1 §, att såväl kronans behållna som åt embets- och tjänstemän på lön indelta räntor och tionde, de allmänna verk och inrättningar, kyrkor och fromma stiftelser tillhöriga dylika indelningar och anslag etc. skulle af räntegifvarne få lösas med penningar efter ett hvarje år för de nästförflutna tio åren bestämdt medelpris utan rättighet för räntetagarne att något af dessa anslag till leverering in natura uppsäga; dock att för dem af dåvarande embets- och tjänstemän, hvilka enligt fullmagter eller konstitutiorial vore i åtnjutande af så bestämda löner, förändring först med deras afgang från embetet eller tjänsten skulle träda i verksamhet, så vida de ej sjelfve, deröfver hörde, förklarade sig önska, att den dessförinnan finge försiggå, dels i 2 och 5 §§, att innehaf-

vare af ränte- och tiondeanslag för upphörande såväl af deras dittills åtnjutna optionsrätt att utfordra dessa anslag in natura som af rättigheten att utaf räntegifvarne uppbära forsellön, då lösen med penningar egderum, skulle hållas skadeslösa på det sätt, att de af statsverket årligen erhöles ersättning till enahanda belopp, hvartill forsellön författningsenligt tillgodonjotes, eller 16 skillingar banko för hvarje tunna råg eller korn och 12 skillingar samma mynt för hvarje tunna hafre, att å länets ränteri anordnas och lyftas.

Under anförande, att enligt bref den 5 november 1842 kyrktiondegifvarne i *Skåne* blifvit i afseende å berörda åliggande för framtiden ställda i fullkomlig likhet med de afrads- och tiondegifvare i allmänhet, hvilkas tionde vore kronan behållen, samt att förstnämnda tiondegifvare ej heller eljest kunde annorlunda betraktas, utan borde vara underkastade enahanda vilkor, som sålunda i afseende å kronans behållna tionde föreskrifvits, liksom ock de af den s. k. kyrkotionden till löntagare, allmänna inrättningar, fromma stiftelser med flere ändamål utgående anslag borde betraktas såsom annan af kronan till vissa behof anslagen eller tilldelad tionde, hade Kongl. Maj:t den 14 december 1855 förklarad, att stadgandet i 1 § af nämnda kungörelse borde tjena till efter rättelse jemväl hvad kyrkotionde i *Skåne* anginge, till följd hvaraf såväl de *kyrkor*, hvilka hade kyrkotionde sig anvisad, som vederbörande allmänna verk och inrättningar samt fromma stiftelser, för dem tillkommande, äfvensom embets- och tjänstemän och löntagare för de dem tilldelade tiondeanslag, hvilka efter medelpris uppbures, skulle ega att årligen från statsverket erhålla den forsellön, som enligt 2 och 5 §§ uti oftaberörda kungörelse dem tillkomme och som i länens ränterier borde anordnas och lyftas. Med stöd häraf utgjordes tionden af de tiondeskyldige till samtliga kyrkor i *Malmöhus* och *Kristianstads* län med undantag endast för några patronella efter medelmarkegångspris, hvilket äfven kommit att, ehuru utan uttrycklig föreskrift, tillämpas i *Halland*; och vore i nämnda tre län jemväl de, som hade delar i kyrkotionden sig anslagna, berättigade uppbära dessa efter medelmarkegångspris, hvilket dock ej alltid iakttagits.

Inom *Bohuslän* och *Blekinge* åter hade allmogen småningom lyckats vik riksdagarne åt sig utverka att få lösa kyrkotionden efter ett visst årligt pris. Sålunda hade, hvad *Bohuslän* anginge, sedan genom 8 § i Kongl. Maj:ts resolution och förklaring den 9 december 1766 på presteskapets allmänna besvär föreskrifvits, att kyrkorna derstädes skulle ega att få sin tionde antingen in natura levererad eller efter årlig markegång betald, uppå fullmäktiges af allmogen anhållan, att allmogen i *Bohuslän* måtte varda bibehållen vid den från urminnes tider dem förunnade rättig-

het att få inlösa sin kyrkotionde efter 3 daler silfvermynt tunnan, Kongl. Maj:t uti 40 § af sin resolution och förklaring den 22 mars 1770, med upphäfvande af nyssnämnda 8 § i 1766 års resolution och förklaring, medgifvit allmogen i Bohuslän, såsom ifrån äldre tider och innan detta län kommit under svensk lydno berättigad att med 3 daler silfvermynt tunnan dess kyrkotiondespanmål betala, att vid samma förmån allt framgent varda bibehållen, dock med skyldighet för församlingarna att för kyrkornas underhåll och reparation, när det fordrades, draga sådan försorg, att icke något i den delen eftersattes af hvad lag bjöde, hvilket stadgande, med undantag enligt särskilda bestämmelser för den till patronus i Hjertum och Vesterlanda samt Morlanda utgående kyrkotionde, hvilken erlades in natura eller efter öfverenskommet pris, ännu fortföre att gälla ehuru i åtskilliga socknar, 20 af 63, värdet af en tunna trots nyntförändringen under 1770-talet endast räknades till 75 öre i stället för 1 krona 50 öre. För Blekinge hade genom 56 § i kongl. resolutionen på allmogens besvär den 12 december 1734 bestämts, att allmogen derstädes skulle för ett visst pris i ond och god tid få lösa kyrkotiondespanmålen, för hvilket ändamål landshöfdingen och konsistorium då jemväl ålagts att, efter vederbörandes hörande, träffa ett sådant medelpris, att hvarken allmogen eller kyrkorna blefve lidande, såsom följd hvaraf och efter det öfverenskomme blifvit träffad, genom 14 § i kongl. resolutionen den 16 mars 1739 faststälts, att kyrkotionden inom Blekinge skulle i ond och god tid betalas med 4 daler 4 öre silfvermynt för en tunna råg och 3 daler 16 öre silfvermynt för en tunna korn, hvilket lösningspris, uppå vederbörandes framställning, sedermera genom bref den 5 augusti 1781 fördubblats, så att för rågen skulle erläggas 1 riksdaler 18 skillingar tunnan samt för kornet 1 riksdaler 8 skillingar tunnan, och hade detta fortfarit, till dess, uppå riksdagsfullmäktiges af presteståndet för Lunds stift anhållan, att Kongl. Maj:t, med afseende bland annat å det känbara lidande, hvarför kyrkorna i Blekinge varit utsatta under den långa tid spanmålspriset i allmänhet varit så högst olika mot det genom 1781 års resolution fastställda, måtte förklara kyrkotiondegifvarne inom Blekinge skyldige att på lika sätt som i andra rikets provinser antingen in natura eller efter årligt markegångspris erlägga den till kyrkorna anslagna del af tionden, Kongl. Maj:t genom bref den 12 juni 1816 förordnat, att kyrkotionden i Blekinge tills vidare och intilldess annorlunda kunde blifva föreskrifvet, komme att utgå i penningar till dubbla beloppet emot det år 1781 stadgade pris eller för rågen efter 2 riksdaler 36 skillingar banko och för kornet efter 2 riksdaler 18 skillingar 4 runstycken banko tunnan, dock att församlingarna skulle, när kyrkorna saknade tillgång till bestridande af kostna-

derna för nödiga reparationer eller andra utgifter, för hvilka kronotionden blifvit kyrkorna tillagd och förunnad, sjelfva genom tillskott fylla bristen, så att kyrkornas tillbörliga rätt blefve bevarad och skyddad.

Kyrkotionden hade, ehuru den endast till en mindre del ingått till statsverket, sedan äldre tider i riksstaten beräknats bland statsverkets inkomster samt i följd deraf jemväl redovisats i landsboksräkenskaperna.

Enligt hvad af kongl. brefvet den 20 mars 1858 framginge, hade Rikets vid 1856—1858 års riksmöte församlade Ständer, enär, efter hvad de inhemtat, då gällande riksstat upptog bland indelt spannmål jemväl sådan spannmål, som i Blekinge samt Göteborgs och Bohus län vore anslagen åt presterskapet och kyrkorna, men för hvilken de skattskyldige på grund af äldre resolutioner egde betala lösen efter bestämda låga pris, funnit nödig rättelse böra härutinnan vidtagas samt därför lätit i riksstaten å indelta spannmålen afdraga åt kleresistaten anvisade 94 tunnor 16¹/₂ kappar och åt kyrkorna anvisade 2,943 tunnor 20 kappar och i stället ökat kontanta anslagen med beloppet af den lösen, som för spannmålen erlades, eller anslaget till kleresistaten med 204 kronor 75 öre och anslaget till kyrkors underhåll med 6,500 kronor 50 öre samt tillika föreskrifvit, att den stadgade lösen för ifrågavarande spannmål derefter skulle upptagas och redovisas bland kronans behållna inkomster. Hvad anginge kyrkotionden i *Blekinge*, hade detta Rikets Ständers beslut trädtt i verkställighet, hvadan derstädes i kronoräkskaperna redovisats dels å konto »grundskatt» bibeltrycksspannmål, löst efter 10-årigt medelmarkegångspris, dels ock å konto »kronotionde efter bestämda pris» återstående kyrkotionden, löst enligt kongl. brefvet den 12 juni 1816, af hvilken kyrkotionde, med afdrag för 4 kronor 29 öre, som i specialräkningen affördes såsom varande anordnad efter stat under titel »städers friheter», återstoden inginge till statsverket, hvaremot å riksstatens 8:e hufvudtitel funnes upptagna ersättningsanslag, hvilka årligen utginge till vederbörande med dels 59 kronor 31 öre till kleresistaten för den af presterskapets och klockarnes boställen inom länet till samma belopp utgående kyrkotionde, dels ock till församlingarna 3,864 kronor 2 öre, af hvilket belopp hvarje kyrkoförsamling uppbure lika mycket, som, med undantag för kleresistatens boställen, å hemman inom församlingen för hvarje år såsom kyrkotionde efter bestämdt pris utdebiterats. Hvad åter *Göteborgs och Bohus län* anginge, hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande förordnat dels genom skrivelser till länets fögderiredogörare den 26 november och den 15 december 1883 samt dels genom en den 22 februari 1884 utfärdad allmän kungörelse, att den till kleresistaten och kyrkorna i länet af vissa skattskyldiga utgående tiondespannmållösen efter bestämdt pris skulle, till dess annor-

lunda förordnades, debiteras, uppbäras och såsom kronan behållen inkomst i kronoräkenskaperna redovisas af vederbörande kronofogde och härads-skrifvare, att i stället ersättning skulle utgå af statsmedel till tionden motsvarande belopp, att genom Kongl. Maj:ts befallningshafvandes försorg till vederbörande utbetalas, samt att ingen annan än förbemälte tjänstemän egde att med debitering och redovisning af ifrågavarande tiondespanmåls-lösen derefter och tills vidare taga någon befattning. I de särskilda under 6:o) här ofvan upptagna ansökningar hade der omförmälda församlingar anhållit, att, intill dess Kongl. Maj:t funnit godt besluta någon förändring med afseende å rättigheten till och uppbörden af kyrkotionden i Bohuslän, förhållandet med densamma måtte förblifva såsom det af ålder varit, så att kronans uppbördsmän lika litet dädanefter som dittills egde befatta sig med kyrkotiondens uppbärande, utan att denna finge fortfarande af kyrkor-nas målsmän ombesörjas, samt att Kongl. Maj:t sålunda måtte anbefalla Kongl. Maj:ts befallningshafvande att återkalla de gifna föreskrifterna om kyrkotiondens indrifning genom fögderiförvaltningarna. Efter det kam-markollegium och statskontoret fått i uppdrag att öfver denna framställ-ning afgifva utlåtande efter vederbörandes hörande, hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande, i afvaktan på Kongl. Maj:ts beslut, genom allmän kungörelse den 5 september 1884 uppskjutit tillämpningen af dess i ofvan-omförmälda skrivelser och kungörelse meddelade föreskrifter, hvarefter, och sedan vederbörande blifvit hörda, kammarkollegium och statskontoret uti utlåtande den 31 december 1886 anfört bland annat, att, då patronus till Morlanda egde uppbära kyrkotionden i pastoratet in natura eller efter öf-verenskommet pris, Rikets Ständers beslut, i hvad det afsåge indragning till statsverket af denna tionde, icke kunde bringas till verkställighet, samt att efter embetsverkens uppfattning indragning till statsverket ej heller borde ega rum vare sig af den kleresistaten anordnade delen af kyrko-tionden, såsom bestående af de denna stat anslagna bostälernas kyrko-tionde, hvilken vederbörande presterskap frinjöte och fortfarande vore be-rättigad att frinjuta, eller af den kyrkorna behållna delen af denna tionde, hvilket äfven egde sin tillämpning på Blekinge; hvarför embetsverken i detta utlåtande hemställt, att Kongl. Maj:t täcktes låta bero vid den af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län vidtagna åtgärd att tills vidare uppskjuta verkställigheten af indragningen till stats-verket utaf ifrågavarande kyrkotionde i Bohuslän, samt att Kongl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta proposition derom, att den vid 1856—58 års riksmöte beslutade indragning till statsverket af kyrkotionde inom såväl nämnda län som äfven Blekinge, der förhållandena vore desamma, måtte få återgå.

Ej allenast i Skåne och Halland, utan äfven i Bohuslän uppbyres sålunda kyrkotionden fortfarande för vederbörande tiondetagares räkning utan statens mellankomst.

I sitt nu afgifna utlåtande hade kammarkollegium och statskontoret hänfört kyrkotionden till fem **hufvudgrupper**, nemligen: *I afkortad kyrkotionde; II kronan behållen; III anordnad; IV till patronus utgående samt V kyrkorna behållen.*

I fråga om dessa olika slag af tionden tillåter sig utskottet att hänvisa till den redogörelse härför, som finnes intagen å sid. 13—46 i statsrådsprotokollet.

Härefter har departementschefen redogjort för de från samtliga vederbörande infortrade yttranden öfver Riksdagens skrifvelse den 2 maj 1893.

Af *församlingarnas* yttranden framginge hufvudsakligen: att åtskilliga motsatt sig afskrifning af kyrkotionden eller den kyrkorna behållna delen deraf, utan att för dess utgörande föreslå förändrade grunder, att andra ansett kyrkotionden eller åtminstone den kronan behållna delen deraf fortfarande böra utgå, men efter förändrade grunder, såsom efter fyrk (stundom med undantag för prestgård och sätesjord) eller enligt lagen den 12 juni 1885 eller på sätt Kongl. Maj:t funne lämpligt föreskrifva; att af de församlingar, hvilka sålunda ansett, att den behållna kyrkotionden fortfarande skulle utgå, de flesta uttalat sig för att församlingarna borde befrias från utgörande af ersättning för kyrkotionden i öfrigt, att flertalet församlingar emellertid tillstyrkt eller icke haft något att erinra vid kyrkotiondens afskrifning, i allmänhet mot befrielse för den till vissa ändamål anslagna delen deraf, dervid åtskilliga församlingar gjort det förbehåll, att en viss årlig inkomst, motsvarande hela kyrkotionden eller den behållna delen af densamma, skulle beredas kyrkorna genom uttaxering inom församlingarna efter ofvan angifna grunder, af statsmedel eller på annat sätt, äfvensom att af de patronella församlingar, hvilka yttrat sig om förhållandet mellan patronus och församlingen, derest kyrkotionden blefve afskrifven, Färlöf framhållit, att frågan borde så ordnas, att de patronella församlingarna ej komme i någon undantagsställning, Skaftö, som sjelf underhölle och byggde sina kyrkor, anhållit att varda helt befriad från erläggande af kyrkotionde till patronus i Morlanda, Morlanda åtagit sig att efter kyrkotiondens afskrifning sjelf underhålla sin kyrka enligt lagen den 12 juni 1885 samt Borreby och Löddeköpinge såsom vilkor för afskrifningen uppställt, att församlingarna för framtiden skulle underhålla sina kyrkor i stället för patronus, som tillika skulle redovisa kyrkotionden för de senaste tio åren; hvaremot de öfriga syntes hafva gått ut ifrån,

att nämnda förhållande skulle bibehållas oförändradt samt att patronus skulle uppbära det belopp, som i stället för kyrkotionden komme att utgå från församlingen, af statsmedel eller på annat sätt, Herslöfs församling dock endast såvida garantier ställes, att församlingen kunde vara försäkrad, att de belopp, som af patronus uppbures, verkligen användes för kyrkans ändamål eller vore tillgängliga, då de behöfdes; att af de församlingar, hvilka yttrat sig i fråga om tiden för afskrifningen, de flesta ansett, att denna borde ega rum på en gång och endast några församlingar förordat successiv afskrifning.

Af *patroni ecclesiae* yttranden framginge:

att patronus till Bosjöklosters kyrka anhållit, att kyrkotionden på lika sätt och med samma belopp som hittills måtte utgöras till nämnda kyrka; att patronus till Morlanda förklarar sig villig afstå från kyrkotionden, mot det församlingen öfvertog underhållet af kyrkan, samt patronus, hvars rättigheter i öfrigt skulle bibehållas oförändrade, af allmänna medel finge en ersättning på en gång af 16,000 kronor; att öfriga kyrkopatroner, hvilka i frågan sig yttrat, medgifvit kyrkotiondens afskrifning eller åtminstone ej motsatt sig densamma, under vilkor att motsvarande ersättning bereddades dem på annat sätt: a) *af allmänna medel*: patroni till Balkåkra, Snårestad och Skårby (ersättning till patronus antingen en gång för alla efter medelmarkegångspriset under de senaste tio åren eller ock årligen efter nu gällande grunder), Herslöf (ersättning till patronus antingen årligen eller efter kapitalisering en gång för alla), Hjertum och Vesterlanda samt Vestra Sallerup; b) *genom uttaxering inom församlingarna*: patroni till Gustaf, Tryde och Spjutstorp (ersättning till patronus antingen årligen eller med ett kapital, som efter fem procent motsvarade kyrkotionden) samt Öved (ersättning till patronus, uttaxerad inom församlingen enligt lagen den 12 juni 1885); c) *utan angifvande af sättet*: patroni till Allerum, Bara, Genarp, Gerdslöf och Önnarp, Ifvetofta, Risekatslösa, Stehag, Trolle-Ljungby och Gualöf, Villie samt Vidtsköfle och Degeberga; dock att patroni till Allerums samt Tryde och Spjutstorps kyrkor medgifvit kyrkotiondens afskrifning äfven utan nämnda ersättning, den förre, så vida han befriades från underhåll af kyrkan, samt den senare, om församlingarna löste till sig båda kyrkorna efter det värde, som de för närvarande egde, samt derefter sjelfva öfvertog de ekonomiska åligganden, som patronus nu hade angående kyrkornas underhåll m. m., hvarjemte förbehåll gjorts af åtskilliga patroner, att de skulle få yttra sig öfver det förslag, som kunde blifva uppgjortt angående kyrkotiondens afskrifning, äfvensom af patroni till Gerdslöfs och Önnarps kyrkor, att såväl kyrkornas inkomster som patroni dispositionsrätt öfver desamma skulle bibehållas samt ej mindre

underhållsskyldighet för kyrkan än äfven redovisning för de utanordnade tiondemedlen fortfarande åligga honom såsom patronus.

Af de yttranden, som afgifvits af de *institutioner och enskilda* utom patroni, hvilka egde uppbära kyrkotionde och som begagnat sig af tillfället att yttra sig, framginge: att belgtramparen och barnmorskan i Herrestads och Borrie församlingar samt kyrkoherden i Skanör och Falsterbo ansett, att den dem anslagna kyrkotionden fortfarande borde utgå, på sätt hittills egt rum; att kyrkoherden i Norra Vram hemstält, att med afskrifning af den till honom utgående tionden af annexhemmanet n:o 1 Bjuf måtte få anstå, åtminstone till dess nu gällande lifstidsstadjekontrakt angående sagda hemman ginge till ända; att kontraktsprosten i Orousts och Tjörns kontrakt ansett rättvist, att, vid en blifvande afskrifning af kyrkotionden, kontraktsprostarne i Bohuslän, hvilka uppburit prostetunnan efter ett värde af endast 1 krona 50 öre för tunnan, blefve tillgodosedda efter samma grunder och i likhet med rikets öfriga prostar; att de öfrige medgifvit kyrkotiondens afskrifning eller åtminstone ej motsatt sig densamma, under villkor att motsvarande ersättning bereddtes på annat sätt: a) af *statsmedel*: kyrkoherden i Frillestad, som uppbure afkortad tionde af annexhemman, kontraktsprostarne i Luggude, Norra Åsbo och Vemmenhögs kontrakt samt Lunds universitet; b) *utan angifvande af sättet*: barnmorskorna i Jonstorp, Slimminge, Svenstorp, Östra Torp och Lilla Isie, orgelnisten i Gessie, och Eskilstorp, kyrkoherdarne i Fjerrestad, Kjells Nöbbelöf och Mellan Grefvie, af hvilka de båda förra uppbure afkortad tionde från annexhemman, kontraktsprostarne i Bara, Harjagers, Ljunits och Herrestads, Onsjö, Oxie samt Torna kontrakt, läraren vid undervisningsanstalten för barnmorskor i Lund äfvensom biskopen i Lunds stift; att åtskilliga kyrkoherdar och klockare derjemte anhållit, att, om kyrkotionden blefve afskrifven, deraf ej måtte blifva följden, att de skulle nödgas deltaga i utgifterna för kyrkas byggande med hvad dertill hörde m. m.

Af de yttranden, som afgifvits af *uppbördsförvaltningarna*, framginge: att uppbördsförvaltningen i Ingelstads och Järrestads härads fögderi, då kyrkotionden, hvilken syntes ega samma natur och beskaffenhet som kronotionden, vore ytterst ojemnt fördelad och skäl funnes att söka uppnå likhet i nämnda besvärs utgörande, tillstyrkt bifall till Riksdagens skrivelse, med hemställan tillika, att afskrifningen af kyrkotionden måtte ske för år 1894 med femtio procent samt för de följande åren på samma sätt, som blifvit bestämdt i fråga om öfriga grundskatter; att uppbördsförvaltningen i Villands, Gårds och Albo härads fögderi ansett, att, för åstadkommande af jemlikhet i fråga om allmänna utskylder mellan de forna danska provinserna samt det öfriga Sverige, afskrifning af kyrkotionden vore ett steg,

som förr eller senare måste tagas, helst kronotionen numera underkastats afskrifning; att uppbördsförvaltningen i Östra och Vestra Göinge härads fögderi anført, att afskrifvandet af den del af kyrkotionen, som ej inginge till statsverket, hvilket efter förvaltningens åsigt vore en uteslutande kommunal angelägenhet, enklast kunde nås, derest hvarje församlings kyrkotionde genom församlingens egna funktionärer afskrefves under vissa år och det sålunda afskrifna beloppet upptoges i kommunens utgiftsstat för att på allmän bevillningsfyrk utdebiteras, hvaremot förvaltningen beträffande den del af kyrkotionen, som redan inginge till statsverket, föreslagit, att, derest Kongl. Maj:t ej med hänsyn till det med partiel afskrifning förenade mödosamma arbete funne skälighet förordna om afskrifning på en gång af detta jemförelsevis obetydliga belopp, tiden därför borde lämpas så, att första afskrifningen komme att ske ett år, då afskrifning af grundskatt egde rum, och dervid med så många procent, att dessa komme att motsvara det procenttal, hvaremed grundskatten samma år sammanlagdt blifvit minskad, hvarefter afskrifning af återstoden borde med afseende på såväl tid som procent sammanfalla med den för grundskatten; att uppbördsförvaltningen i Norra och Södra Asbo samt Bjäre härads fögderi föreslagit, att kyrkotionen, särskildt för hvarje kyrka, skulle omsättas i penningar efter medelmarkegångspris det år omsättningen skedde, hvarefter afskrifningen skulle ske successivt årligen med t. ex. en tiondedel hvarje år samt ersättning beredas dels för så mycket af den afskrifna kyrkotionen, som för närvarande användes till ändamål, för hvilka i öfriga delar af riket staten droge försorg, af statsmedel, dels för återstoden af tionden medelst utdebitering inom socknarna efter de för kommunalutskylder stadgade grunder; samt att detta skulle gälla jemväl Munka Ljungby patronella församling, dock att, enär inom nämnda församling kyrkotionen, efter hvad patronus uppgifvit, utginge till byggande och underhåll af kyrkan och dermed i sammanhang stående ändamål, patronus skulle förklarar skyldig att, till dess han afsade sig berörda jus patronatus, sjelf bekosta det, som för nämnda ändamål kunde erfordras utöfver hvad inom församlingen komme att i ersättning för afskrifven kyrkotionde utdebiteras; att kronofogdarne och häradsskrifvarne i Norrvikens och Sunnervikens fögderier ansett rättvist, att kyrkotionen afskrefves, uppbördsförvaltningen i det förra fögderiet dock med förbehåll, att ersättning af staten anordnades för de delar deraf, som ej voro till statsändamål anslagna; att uppbördsförvaltningen i Göteborgs fögderi, med tillkännagifvande, att hinder för afskrifning af den i Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän utgående kyrkotionen icke borde ligga i den omständigheten, att af kyrkotionen utginge löneanslag till kontraktsprostarna, helst kyrkorna, om de för all framtid

egde skyldighet utgöra dessa löneanslag, utan olägenhet kunde bestrida desamma af andra sina medel, hemställt, att åtgärder måtte vidtagas för afskrifning af kyrkotionden, såväl den kyrkorna behållna som den till statsverket under benämning bibeltrycksspannmål utgående, hvilken afskrifning borde ega rum på en gång och utan vederlag till kyrkorna; att uppbořdsförvaltningen i Inlands fögderi anført, att, då kyrkotionden icke kunde betraktas annorlunda än såsom grundskatt, det syntes rättvist, att desamma i likhet med hvad som egt rum med öfriga grundskatter afskrefves, hvilket, med hänsyn till det låga pris, hvarefter kyrkotionden löstes, syntes kunna ega rum utan ersättning af statsmedel till kyrkorna, med undantag för Hjertums patronella pastorat, der kyrkotionden löstes efter årsmarkegångspris och hvars patronus borde erhålla ersättning af statsmedel till fulla beloppet, så länge han hade skyldighet att vidmagthålla kyrkan, hvaremot, om denna skyldighet öfverginge på församlingarna, dylik ersättning endast borde utgå i förhållande till hvad som af kyrkotionden belöpte på de beskattningsföremål, hvilka förut ej deltagit i kyrkobyggnad; att häradsskrifvaren i Orousts och Tjörns fögderi ansett det lämligt, att såväl kyrkotionden, hvilken vore af samma natur med kronotionden, som den till kronan utgående bibeltryckstunnan underkastades afskrifning, hvilken borde ega rum på en gång och ej successivt, dock att patronus i Morlanda för den honom anslagna kyrkotionden borde i ersättning af statsmedel erhålla ett kapital, hvilket efter de i förordningen den 11 september 1885 angifna grunder motsvarade kyrkotiondens hela belopp; att kronofogden i nämnda fögderi instämt i hvad häradsskrifvaren andragit, allenast med den ändring, att, då Morlanda församling åtagit sig underhållsskyldighet af församlingens kyrka, deruti väl inbegripet tillhandahållande af kommunionvin och oblater jemte aflöning till kyrkobetjente, det kapital, som skulle till patronus utbetalas, borde motsvara endast hvad kyrkotionden lemnat i öfverskott öfver bestridda utgifter, med tillägg af den utgift, patronus för sina hemman hadanefter i följd af likställighet med andra hemman i socknen för kyrkans underhåll m. m. komme att vidkännas.

Af de yttranden, som afgifvits af *domkapitlen*, framginge:

att domkapitlet i *Göteborg* tillstyrkt afskrifning af kyrkotionden på det sätt, att den, der så ännu ej skett, till sitt belopp fixerades och indroges till statsverket för att i sammanhang med andra grundskatter småningom afskrifvas, detta likväl endast på det vilkor, att i de fall, der kyrkotionden vore anslagen till kyrkornas utgifter, tiondetagaren, kyrka eller patronus, hvilken kyrkobyggnadsskyldighet ålåge, i stället för den indragna kyrkotionden erhöle ersättning af statsmedel eller möjligen genom särskild

uttaxering inom respektive församlingar, hvarjemte ersättning för den tionde, som utginge till fattiga prestenkor, borde beredas tiondetagaren; från hvilken hemställan likväl två af domkapitlets ledamöter varit skiljaktige och ansett, att kyrkotionden borde på bestämd tid upphöra och från samma tid föreskriften i lagen af den 12 juni 1885 angående kyrkas byggande och underhåll tillämpas öfver hela riket, med undantag dock dels för patronella pastorat, vid hvilka annan möjlighet ej föreläge än att antingen i enlighet med kongl. cirkuläret den 23 november 1855 söka få patronatsrättigheten upphäfd och sedermera på ofvan angifvet sätt fördela skyldigheten att bygga och underhålla kyrka, eller ock, om patronus ej ville afstå från sin rätt såsom sådan, fixera kyrkotionden till sitt belopp och låta densamma fortfarande utgöras till patronus af de tiondeskyldiga, dels ock för sådana församlingar, som yrkat på kyrkotiondens bibehållande för upptagna låns amortering, i hvilka församlingar kyrkotionden borde få utgå såsom hittills, tills de nu upptagna lånen, hvilkas amorteringstid naturligtvis redan vore eller blefve bestämd, inbetalts;

att domkapitlet i *Lund* anført: att kyrkotionden visserligen vore ett onus af samma beskaffenhet som kronotionden i det afseendet, att den endast utginge af viss jord och kanske också vore på hemman och lägenheter ojemnt och utan tillbörligt afseende på deras värde och skatteförmåga fördelad, men vore derutinnan af väsentligen annan beskaffenhet än kronotionden, att då den senare allt från reformationstiden obestriddigen utgått såsom skatt till staten, vore den förra, så vidt den vore kyrkorna behållen, hvilket utgjorde förhållandet med den allra betydligaste delen deraf, uteslutande afsedd för vederbörande kyrkoförsamlingars egna behof och således att anse såsom kommunalskatt; att förhållandet med den anordnade kyrkotionden vore ett annat, i det denna, med hänsyn till dess användning i allmänhet för andra än vederbörande församlingars egna behof, ansåges hafva iklädt sig samma egenskap som kronotionden, hvadan numera intet väsentligt kunde invändas mot, att densamma i likhet med kronotionden afskrefves och att statsverket beredde vederbörande tiondetagare ersättning därför; att det deremot icke rimligtvis ens kunde sättas i fråga, att, så länge den särskilda kyrkoförsamlingen i regel hade att själf bära kostnaderna för uppehållande af sina kyrkliga anstalter, statsverket vid en eventuel afskrifning af kyrkorna behållen tionde skulle ikläda sig en dylik ersättningskyldighet i förhållande till kyrkorna och deras kyrkokassor; att då likväl de utgifter för församlingarnas egna behof, som nu bestriddes af kyrkokassorna, icke vore af beskaffenhet att kunna undgås, tydligtvis i händelse af kyrkotiondens afskrifning andra utvägar måste beredas för bestridande af berörda utgifter, om hvilkas be-

skaffenhet och mångfald kongl. cirkuläret den 29 oktober 1886 gäfvade en temligen nöjaktig föreställning; att under nuvarande förhållanden det tillginge så, att lösen för den hvarje kyrka tillkommande kyrkotionde liksom afkomsten af kyrkan möjligen tillhörande hemman och lägenheter inginge till kyrkokassan, från hvilken till vederbörande dels utbetalades lösen för den anordnade tionden, dels betalning utanordnades för sådana i nyssberörda cirkulär omförmälda utgifter, som blifvit af församlingen beslutade; att det endast undantagsvis ifrågakomme att för sistnämnda ändamål anlita uttaxering på församlingens skattskyldiga medlemmar, utan försloge i allmänhet kyrkokassornas ordinarie inkomster till bestridande af utgifterna och lemnade derutöfver öfverskott, som reserverades; att på detta sätt i kyrkokassorna småningom samlades kapitaltillgångar att anlita för bestridande af sådana utomordentliga utgifter, som mera sällan ifrågakomme, såsom för ombyggnad, utvidgning eller restaurering af kyrkobyggnader, för anskaffande af dyrbarare utredningspersedlar, för förvärfvande af ny begravningsplats m. m. och till hvilkas bestridande årsinkomsten ensamt icke på långt när skulle förslå; att, om den behållna kyrkotionden afskrefves, man under nuvarande förhållanden hade att välja mellan endast två sätt att bereda kyrkokassorna tillgångar för bestridande af sina utgifter, det ena att årligen inom församlingen uttaxera hvarken mer eller mindre, än hvad som utöfver möjligen påräknelig inkomst af kyrkans jordegendom erfordrades för bestridandet af de beslutade utgifterna för året, det andra att, utan afseende på den beslutade årsutgiftens större eller mindre belopp, årligen uttaxera en summa, motsvarande värdet af den afskrifna tionden, så vidt den utgått för församlingens egna ändamål; att af dessa båda sätt att gå till väga domkapitlet, på grund af sitt målsmanskap för kyrkorna, på det bestämdaste tillstyrkte det sistnämnda, till stöd hvarför åberopades den erfarenhet, domkapitlet städse fått göra derom, att i de fall, då kyrkokassornas samlade besparingar icke varit för ändamålet tillräckliga, stora svårigheter merendels mött att förmå församlingarna icke blott att ombygga sina kyrkor, då de antingen af ålder förfallit eller på grund af folkökningen visat sig otillräckliga, utan äfven eljest att vidmagthålla dem samt nödigt tillbehör i ett förhållande till deras ändamål värdigt skick — en erfarenhet, som domkapitlet helt säkert så mycket oftare skulle för framtiden komma att göra, ju mindre församlingarne inom stiftet vore vana vid att underkasta sig särskild uttaxering för sina kyrkor; att det af domkapitlet förordade sättet derjemte syntes vara det enda tillämpliga vid fråga om möjligheten att afskrifva kyrkotionden i de församlingar, der densamma uppbures af vederbörande kyrkopatron och denne icke kunde förmås att med befrielse från skyldigheten att fullgöra de med åtnjutandet

af berörda tionde förenade skyldigheter afstå från sin rätt att densamma uppbära; att icke heller borde förbises den fördel, som antagandet af detta förslag skulle medföra derutinnan, att man med en jämförelsevis ganska lindrig årlig beskattning i allmänhet skulle kunna påräkna, att kyrkokassornas besparade medel skulle räcka till för bestridande af sådana extra ordinarie utgifter, som påkallades för erforderliga byggnadsföretag och dylikt, utan att man i sådana fall skulle behöfva att för utförandet af ett arbete, som komme flera generationer till godo, under en kortare tidrymd betunga de skattskyldige med extra ordinarie beskattning; att mot domkapitlets ifrågavarande förslag till äfventyrs skulle göras den annärkning, att genom dess godkännande kunde inträffa, att i en eller annan kyrkokassa småningom skulle hopas kapitaltillgångar, hvilka, såvidt förutses kunde, måhända icke under loppet af flera årtionden skulle behöfva tagas i anspråk för de dermed afsedda ändamål; att detta missförhållande dock, efter domkapitlets förmenande, skulle lämpligen kunna utjemnas derigenom, att åt Kongl. Maj:t öfverlemnades att, i förekommande fall, på framställning af vederbörande församling, efter pröfning af omständigheterna medgifva församlingen att för viss bestämd längre eller kortare tid inställa de årliga uttaxeringarne för att återupptaga desamma efter den tidens förlopp; att i de här förutsatta fall församlingarne väl också skäligen borde kunna påräkna att hädanefter såsom hittills med Kongl. Maj:ts medgifvande ur sina kyrkokassor erhålla räntefria lån eller anslag för en gång för sina undervisnings- eller fattigvårdsantal; att i fråga om grunderna för uttaxering inom vederbörande församling af ersättning för den indragna kyrkotionden, så vidt ersättningsskyldigheten skulle drabba församlingen, Riksdagen i sin framställning påpekat vigten deraf, att det i lagen den 12 juni 1885 angående byggnad och underhåll af kyrka med hvad dertill hörde så ock af särskild sockenstufva meddelade stadgande, som afsåge införande af likhet i nämnda besvärs utgörande, vunne tillämpning äfven i de landskap, der kyrkotionde utgjordes; att visserligen, på grund af åberopade cirkuläret den 29 oktober 1886, kyrkornas inkomst af deras behållna tionde användes till flera andra ändamål än dem, som i berörda lag af den 12 juni 1885 afsåges och som, så vidt de icke vore under denna lag hänförliga, borde tillgodoses genom uttaxering efter de för utgörande af kommunalutskylder i allmänhet fastställda allmänna grunder; men att då kyrkotionden i allt fall vore en föga betungande pålaga, intet väsentligt vore att erinra deremot, att ersättningen derfor uttaxerades utslutande enligt de af Riksdagen i sådant afseende antydda grunder; att domkapitlet, sammanfattande de grundsatser, som ofvan uttalats, förden-

skull hemställt, att för en eventuel afskrifning af kyrkotionden måtte fastställas hufvudsakligen följande vilkor:

1:o) att statsverket till vederbörande tiondetagare utgåfve ersättning för den till andra än vederbörande församlingars egna behof anordnade kyrkotionden;

2:o) att, efter de i lagen angående byggnad och underhåll af kyrka med hvad dertill hörde så ock särskild sockenstufva den 12 juni 1885 angifna grunder, såsom ersättning till vederbörande kyrkokassa för kyrkans behållna äfvensom för församlingens egna behof anordnade kyrkotionde årligen inom församlingen uttaxerades en summa, motsvarande i Skåne värdet efter tioårigt medelmarkegångspris. af sagda tionde och i Blekinge tiondens fixerade värde i penningar; samt

3:o) att i församling, der kyrkotionden på grund af patronatsrättighet åtnjöttes af patronus, ersättning derfor skulle efter enahanda grunder inom församlingen uttaxeras och till patronus erläggas; hvarjemte domkapitlet, som fäst uppmärksamheten på ett i Skåne i ett eller annat fall förekommande undantagsförhållande, att nemligen hemman i en församling utgjorde kyrkotionde icke till sin egen sockenkyrka, utan till annan församlings kyrka, ansett lämpligt, att äfven kyrkotionden af hemman i en dylik undantagsställning afskrefves; att det tiondebelopp, hvars utgörande hittills ålegat hemmanet, sammanfördes med kyrkotionden i den församling, der hemmanet vore beläget; att hemmanet derefter enligt de grunder, som i sådant afseende blefve fastställda, deltog i utgörandet af den ersättning för kyrkotionden, som inom sistnämnda församling komme att utdebiteras; samt slutligen att denna församlings kyrkokassa årligen till den kyrka, som varit berättigad till kyrkotionden af hemmanet, erlade tiondens värde efter medelmarkegång.

Af de yttranden, som afgifvits af *Kongl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande*, framginge följande:

Kongl. Maj:ts befallningshafvande i *Malmöhus län* hade anfört, att det icke kunde förnekas, att en väsentlig skilnad egde rum mellan tiondegifvarne i de gamla svenska provinserna, der kyrkotionden indragits till kronan och sedermera sammanslagits med räntan under benämningen grundskatt samt gjorts till föremål för afskrifning, och dem i Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän, hvarest kyrkorna vore bibehållna vid kyrkotionden; att Kongl. Maj:ts befallningshafvande derfor icke ansett sig böra afstyrka bifall till Riksdagens framställning om afskrifning af den på viss jord inom förenämnda landskap utgående kyrkotionden, hvilken afskrifning borde ske på en gång, i samband hvarmed kyrkotionden jemväl skulle komma att ur kronans räkenskaper uteslutas, hvarigenom uppstode den

fördel, att dessa något förenklades och uppställningen af riksstatens 8:de hufvudtitel underlättades; att genom en sådan afskrifning förhållandet i afseende på de ecklesiastika boställena, för hvilka räntan frinjötes, icke rubbades, hvaremot kronan ginge förlustig bibeltrycksspanmålen och den del af tionden i Malmö stad, som kunde befinnas vara kyrkotionde; att kyrkotionde för närvarande uppbyres af åtskilliga statsinstitutioner eller af tjänstemän under sådana förhållanden, att de eljest bort erhålla afslag af statsmedel; att statsverket borde lemna dem ersättning för den förlust, de genom tiondens afskrifning lede, att, i likhet med hvad om kyrkotionde genom kongl. bref den 14 december 1855 stadgats, utgå enligt kungörelsen den 11 maj 1855; att den kyrkotionde, som utginge till ringuppsyningsmannen i Stora Köpinge, till belgtramparen i Herrestad samt till organist, barnmorska eller skolväsendet i åtskilliga församlingar, vore anvisad till behof, hvilkas tillgodoseende ankomme på vederbörande kommun i den ordning, som för hvarje särskildt fall kunde vara föreskrifvet, hvadan vid beslut om afskrifning af kyrkotionde endast torde erfordras den föreskrift, att vederbörande kommun hade att lemna nuvarande tjänsteinnehafvare ersättning för den tionde, hvaraf han ginge i mistning; att om kyrkotionden afskrefves, naturligtvis kostnaderna för kyrkobyggnad och andra kyrkans utgifter måste fördelas å kommunens skattskyldige medlemmar efter den grund, som vore i lag bestämd, i anledning hvaraf några församlingar ifrågasatt, att en viss årlig utdebitering för kyrkans räkning måtte verkställas; att Kongl. Maj:ts befallningshafvande dock ej funne skäl att förorda någon föreskrift derom, enär det hvarken syntes riktigt att af de skattskyldige uppbyres högre afgifter, än som erfordrades, eller funnes anledning att betvifla, det kommunerna i Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän skulle lika villigt som i öfriga landskap vidkännas de utgifter, som erfordrades för en värdig tempelbyggnad; att innehafvarne af jus patronatus i Skåne torde vara lagligen berättigade att uppbära den kyrkotionde, som vore kyrkan behållen, hvadan vederbörande kommuner borde åläggas att årligen till patronus gälda ersättning för den kyrkotionde, som honom tillkomme, hvilken ersättning borde utdebiteras på kommunernas invånare enligt den grund, hvarefter bidrag till kyrkobyggnad utginge; att den kyrkotionde, som vore anslagen till lasarettet i Lund eller, som det äfven kallades, kliniska institutionen derstädes, hvars underhåll eljest tillhörde Malmöhus läns landsting, fortfarande utginge, ehuru på sista tiden en eller annan församling undandragit sig dess erläggande; att det förhållande, att klinisk undervisning meddelades inom lasarettet, medförde den fördel, att detsamma kunde påräkna universitetslärare såsom läkare, men att något anspråk å ersättning af statsmedel icke derpå kunde grundas;

samt att, då å andra sidan frågan, huruvida lasarettet vore berättigadt att fortfarande af församlingarna uppbära tionden eller ersättning därför, icke kunde annorlunda än i tvistemålsväg afgöras, Kongl. Maj:ts befallningshafvande ansett sig böra hemställa, att, i händelse församling kändes skyldig att fortfarande utgöra ifrågavarande afgift, densamma borde bestridas af kyrkans medel. Departementschefen skulle längre fram återkomma till frågan, huru med församlingarnas skyldighet i detta hänseende förhåller sig.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande i *Kristianstads län* hade anfört, att Kongl. Maj:ts befallningshafvande, då de tiondeskyldige i Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän icke bereds lika fördelaktig ställning som öfrige tiondeskyldige i riket, funnit sig icke böra afstyrka bifall till den af Riksdagen gjorda framställning om afskrifning af den från viss jord inom nämnda landskap utgående kyrkotionden, hvilken afskrifning borde ega rum på en gång och ej successivt; att genom en dylik afskrifning förlust skulle drabba statsverket dels direkt genom mistning af den del af kyrkotionden, som förut ingått till statsverket, dels indirekt, då det tillkomme statsverket att ersätta de statsinstitutioner samt embets- och tjänstemän, hvilka uppburit en del af tionden; att deremot, beträffande den del af tionden, som användts till andra kommunala ändamål än kyrkors byggande och underhåll, det vid kyrkotiondens afskrifning åläge ej staten, utan hvarje kommun att draga försorg om ersättning åt dem, hvilka varit i åtnjutande af denna del af tionden, liksom ock kyrkornas byggande och underhåll i alla församlingar, der detta besvär ej åläge innehafvaren af patronatsrättighet, efter tiondens afskrifning borde utgöras på sätt i lagen den 12 juni 1885 vore stadgadt; att den önskan visserligen uttalats af många församlingar, att kyrkorna skulle ega att såsom ordinarie inkomst årligen uppbära de belopp, som motsvarade de förluster, kyrkorna gjorde genom mistning af sin behållna tionde, samt att dessa belopp skulle utgå enligt de grunder, som vore fastställda genom lagen den 12 juni 1885, men att Kongl. Maj:ts befallningshafvande, då det icke syntes skäligt att genom utdebitering på skattskyldige samla kassor, hvarmed framtida kommunala behof skulle täckas, icke ansett sig kunna tillstyrka bifall dertill, med undantag endast för de församlingar, der patronus egde rätt uppbära kyrkotionden mot byggnads- och underhållsskyldighet å församlingens kyrka, hvarest denna skyldighet fortfarande borde åligga honom, men församlingen förpliktas ersätta patronus med ett kyrkotionden motsvarande årligt belopp, utdebiteradt på församlingens skattskyldige i enlighet med grunderna i lagen den 12 juni 1885.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande i *Blekinge län* hade anfört, att, då beslut numera fattats om eftergifvande af öfriga grundskatter, anledning

ej vore för handen att åt statsverket bibehålla den af kyrkotionden utgående bibeltrycksspanmålen, som uppginge till så ringa belopp och derjemte saknade motsvarighet i största delen af riket, utan syntes densamma böra afskrifvas, hvilken afskrifning, då bibeltrycksspanmålen, som utginge efter medelmarkegångspris, utgjorde endast några ören på hvarje tiondeskyldigt helt hemman, borde kunna verkställas helt och hållet antingen året efter det, då beslutet derom kunde komma att fattas, eller ock år 1904, då sista återstoden af öfriga grundskatter skulle eftergifvas; att af kyrkotionden i öfrigt, som utginge efter bestämda pris, statsverket icke tillfördes någon inkomst, utan uppbures densamma, visserligen ej direkt, men i stället under form af ersättningsanslag helt och hållet af församlingarna och användes åtminstone till största delen för deras egna ändamål; att då indragning af dessa ringa anslag ej skulle kunna vare sig utöfva något menligt inflytande på kyrkornas nybyggnad och underhåll eller förorsaka vissa församlingsmedlemmar någon afsevärd utgift eller olägenhet, Kongl. Maj:ts befallningshafvande ansåge sig böra tillstyrka, att äfven den församlingarna sålunda tillkommande andel af kyrkotionden afskrefves, hvilket lämpligen syntes kunna ske sålunda, att ena hälften afskrefves året efter det, då beslut derom fattades, och andra hälften år 1904; att de för kyrkotionden utgående ersättningsanslagen hufvudsakligen användes till byggnad och underhåll af kyrka, men att inom vissa församlingar desamma tagits i anspråk äfven för andra ändamål, såsom till prostetunnan samt biskopens studieskatt, konsistorii statslön och vaxljusmedel; att hvarken byggnad och underhåll af kyrka eller kontraktsprostarnes aflöning vore att hänföra till ändamål, hvilka borde af statsverket bekostas, hvarför samtidigt med kyrkotiondens afskrifning statsverket borde befrias från utgifvande af de vid tiondens indragning till kronan församlingarna tillerkända ersättningsanslag; att statsverkets anslag till kleresistaten för den af dess boställen utgående tionde likaledes borde på en gång indragas, och samtidigt ur tiondelängder och statsverkets öfriga räkenskaper afföras såväl kyrkotionden för dessa boställen som ock den afkortade tionden för det Karlshamns stad tillhöriga hemmanet n:o 1 Hunnemara, men att, om församlingarna vore pliktiga att utgöra biskopens studieskatt, konsistorii statslön och vaxljusmedel och denna deras skyldighet stode i något sammanhang med deras rättighet att uppbara kyrkotionde eller ersättning därför, statsverket i och med kyrkotiondens afskrifning borde öfvertaga ansvaret för ifrågavarande utgifter, hvilka syntes vara af beskaffenhet, att de icke borde drabba församlingarna.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande i *Hallands län* hade anfört, att då kyrkotionden, som i nämnda län dels inginge direkt till statsverket,

dels disponerades af församlingarna eller vederbörande patroni, oafsedt dess ändamål, onekligen hade samma natur som kronotionden, det vore önskvärdt, att åtgärder vidtoges, ländande till likställighet mellan tiondegifvarne i Halland och öfriga fordom danska provinser samt dem i det öfriga Sverige, i den mån sådana åtgärder kunde ske utan förnärmande af andras lagbefästade rättigheter; att staten dervid borde eftergifva sina anspråk i afseende å den delen af tionden, som inginge direkt till statsverket, helst densamma i Halland icke uppginge till något afsevärdt belopp; att en afskrifning deremot af den del af tionden, som tillkomme församlingarna, skulle beröfva kyrkorna tillgångar, hvilka satt dem i stånd till de anmärkningsvärda om- och nybyggnader af kyrkor i länet, som under det sista årtiondet egt rum; att i hvarje fall en aflösning på billiga vilkor, d. v. s. genom årlig amortering under en längre tidsföljd, med rätt dock för tiondegifvaren att, då han så önskade, på en gång inbetala hela återstoden af inlösningsbeloppet, vore lämpligare än en afskrifning af denna del, så vida den ej lemnades beroende på uttryckligt medgifvande af vederbörande församlingar; samt att hvad anginge den tionde, som tillfölle innehafvare af jus patronatus, det vore föga anledning antaga, att en patronus skulle afstå från densamma blott mot det han befriades från skyldigheten att hålla kyrkan vid magt, hvaremot en inlösen af dylik tionde, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med sättet för inlösen af skattefrälseräntor i enlighet med kongl. förordningen den 11 september 1885 borde kunna ifrågasättas och i sammanhang dermed, sedan denna tionde kommit i statens hand, afskrifning af densamma.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande i *Göteborgs och Bohus län* hade — med erinran, att visserligen enligt domkapitlets i Göteborg och Tanums församlings yttranden fattiga prestenkor af kyrkotionden skulle njuta understöd, men att de icke dertill egde någon i lag eller författning grundad rättighet — anfört, att af kyrkornas tiondeinkomster, så vidt Kongl. Maj:ts befallningshafvande hade sig bekant, ej utginge andra anslag än den statsverket tillkommande s. k. bibeltryckstunnan och prostetunnorna; att statsverket utan svårighet syntes kunna undvara den ringa inkomst, som tillfölle detsamma af kyrkotionden, hvadan, om kyrkotionden afskrefves, hvilket Kongl. Maj:ts befallningshafvande på de i Riksdagens skrifvelse anförda skäl ansåge lämpligt och önskvärdt och hvilken åtgärd på grund af kyrkotiondens ringa belopp borde ske ej successivt, utan på en gång eller på sin höjd i två terminer med hälften vardera gången, den s. k. bibeltryckstunnan, som utginge af kyrkornas behållna del deraf, jämväl borde upphöra; att kontraktsprostarna deremot borde hållas skadeslösa för den minskning i lön, som afskrifningen förorsakade dem, men att det

obetydliga belopp, som för detta ändamål erfordrades, utan olägenhet borde kunna beredas utaf andra kyrkornas medel, om dessa skulle ega skyldighet att för all framtid utgöra prostetunnorna och denna skyldighet icke ansåges lämpligen böra öfverflyttas på församlingarna; att, då kyrkorna i länet vid detsamma förening med Sverige tillförsäkrats att allt framgent få tillgodonjuta sin inkomst af kyrkotionden, hvilken rätt sedermera dels i presterskapets privilegier och dels i resolutioner blifvit ytterligare bekräftad, de väl borde vara berättigade att erhålla fullgod ersättning för denna inkomst, om densamma genom kyrkotiondens afskrifning skulle komma att upphöra; att därför icke utan skäl de flesta församlingar, som i saken sig yttrat, liksom ock kyrkoherdarne i dessa församlingar, framställt anspråk på ersättning af statsmedel för kyrkotionde åt kyrkorna, för den händelse den komme att afskrifvas, men att då lagen den 12 juni 1885 angående byggnad och underhåll af kyrka icke skulle, om dylik ersättning tillerkändes kyrkorna, komma till vidare tillämpning inom församlingarna i Bohuslän, än för närvarande vore fallet, och den önskade fulla likställigheten i fråga om kyrkobyggnadsskyldigheten mellan dessa församlingar och rikets öfriga församlingar således icke på detta sätt skulle ernås, det likväl icke vore lämpligt att vid afskrifning af kyrkotionden binda något vilkor om ersättning därför åt kyrkorna, hvilkas behof af nybyggnad och underhåll blifvit i nyss nämnda lag fullt tillgodosedt; att det ej heller syntes böra ifrågasättas, att församlingarnas icke tiondeskyldiga beskattningsföremål skulle erhålla någon ersättning för den ökade börda, som genom kyrkotiondens afskrifning för dem skulle uppstå i afseende å kyrkans byggande och underhåll och de flere utgifter, som nu bestriddes af kyrkotionden; att den kyrkotionde, som åtföljde patronatsrättigheten i Hjertums och Morlanda båda pastorat, mot skyldighet för patronatsrättighetens innehafvare att hålla kyrkan vid magt, deremot icke syntes kunna afskrifvas, med mindre än att full ersättning bereddades vederbörande patroni, så vida dessa icke voro villiga att på andra vilkor träffa uppgörelse i fråga om kyrkotiondens upphörande och öfriga vederbörande, hvilkas rätt deraf skulle komma att beröras, anslöte sig till en sådan uppgörelse; att i detta afseende föreläge ett förslag af patronus i Morlanda, men att, då denne förbehållit sig att fortfarande få utöfva den viktigaste af de med patronatet förenade rättigheter eller att få kalla kyrkoherde till pastoratet och genom uppgörelsen endast skulle blifva befriad från skyldigheten att hålla kyrkan vid magt, det ville synas Kongl. Maj:ts befallningshafvande, som om hans erbjudande icke vore värdt vidare beaktande; att det i stället syntes lämpligt att, liksom jemlikt förordningen den 11 september 1885 angående inlösen af skattefrälseräntor, krono-

tionde, som innehades under enskild eganderätt m. m., det för beredande af tillfälle att få dylik kronotionde likstald med kronans tionde, lemnats öppet för innehafvare af patronatsrättighet, dermed kronotionde vore för- enad, att taga lösen derför af kronan efter visst pris med tillagd forsellön, ett liknande erbjudande gjordes innehafvarne af patronatsrättigheten i Mor- landa och Hjertums pastorat beträffande den kyrkotionde, som de egde upp- bära, dervid till grund för lösningspriset torde böra läggas medeltalet af de senaste tio årens markegångspris, hvarefter kyrkotionden, om den icke genast afskrefves, borde utgöras i penningar efter samma pris, hvarmed den öfriga kyrkotionden i länet löstes, samt att, om patroni icke ville be- gagna sig af ett dylikt erbjudande, andra åtgärder kunde vidtagas för vinnande af kyrkotiondens afskrifning inom patronatsförsamlingarna, dervid möjligen också skulle kunna ernås full tillämpning af den nya kyrkobygg- nadslagen äfven i dessa församlingar.

Departementschefen hade derefter, innan han öfvergått till en redo- görelse för det utlåtande, som af *kammarkollegium och statskontoret* den 8 februari 1897 afgifvits, hänvisat till de af embetsverken uppgjorda och samma utlåtande bifogade *tabeller*, hvilka utvisade bland annat:

att kyrkotionden efter afdrag för den afkortade delen deraf skulle uppgå till 9,470,672⁹¹²⁴ hektoliter råg, 18,706,431⁸⁸¹ hektoliter korn, 772,315⁸ hektoliter blandkorn och 4,741,239⁵ hektoliter hafre med ett värde för år 1894 af 209,386 kronor 55 öre, dervid dock vore att erinra, dels att em- betsverken i allmänhet ej ingått i närmare undersökning beträffande be- loppet af den kyrkotionde, som för hvarje kyrka ur landsboksräkenska- perna eller uppgifter, lemnade af vederbörande häradsskrifvare, pastors- embete eller församling, sålunda i tabellerna upptagits såsom utgående kyrkotionde, dels ock att i några församlingar nämnda tionde enligt beslut å kyrkostämma eller medgifvande af vederbörande patronus tills vidare ej uppbyres eller utginge ur kommunalkassan, liksom den också på åtskilliga ställen numera utdebiterades efter fyrk eller, der densamma eljest skulle lösts efter medelmarkegångspris, med fixt belopp;

att efter afdrag för den kronan behållna och anordnade delen af kyrkotionden samt de utgifter, hvilka eljest enligt tabellerna från kyrkorna utginge till andra än deras egna ändamål, den behållna inkomsten inom de förämningar, der kyrkotionde förekomme, skulle utgöra 154,903 kronor 27 öre med ett medeltal för hvarje kyrka af 266 kronor 16 öre (högst i Österslöf med 1,271 kronor 95 öre, lägst i Sturkö med 92 öre); samt

att forsellönsersättning för kyrkotionden utgår i Malmöhus, Kristian- stads och Hallands län med tillsammans 7,138 kronor 93 öre, hvilka ersättningsbelopp endast Lunds universitet, kontraktsprostarne i Skåne samt

några pastorer direkt utqvitterade å ränteriet, hvaremot denna ersättning eljest i dess helhet uppbures af kyrka eller patronus, som till dem, hvilka hade belopp af kyrkotionden sig anslagna, utgafve mot anslaget svarande del af försellönen, för så vidt de efter gifna bestämmelser eller praxis ansåges dertill berättigade, hvilket dock långt ifrån syntes vara regel.

Vidare hade departementschefen erinrat, hurusom af rikshufvudboken för 1895 inhemtades:

att kyrkotionden, som i riksstaten beräknats till 250,000 kronor, skulle utgöra för Blekinge län 1,714,363 hektoliter med ett värde af 3,927 kronor 62 öre, för Kristianstads län 9,200,241 hektoliter med ett värde af 66,969 kronor 94 öre, för Malmöhus län 17,100,701 hektoliter med ett värde af 117,528 kronor 86 öre, för Hallands län 2,519,580 hektoliter med ett värde af 16,099 kronor 20 öre samt för Göteborgs och Bohus län 3,456,464 hektoliter med ett värde af 3,385 kronor 79 öre eller tillhopa 33,991,349 hektoliter till ett sammanlagdt värde af 207,911 kronor 41 öre;

att under 7:e hufvudtiteln »städers friheter» med rubrik »indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag: friheter och kyrkotionde» afförts 37 kronor 86 öre, som i riksstaten beräknats till 40 kronor, deraf 33 kronor 57 öre »friheter» och 4 kronor 29 öre »kyrkotionde»;

att under 8:de hufvudtiteln

1) »kleresistaten» under rubrik »anvisning i kontant» afförts 20,102 kronor 75 öre, som i riksstaten beräknats till 20,660 kronor, deraf för kyrkotionde i Blekinge samt Göteborgs och Bohus län 87 kronor 58 öre, samt under rubrik »indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag: friheter och kyrkotionde» 15,453 kronor 1 öre, som i riksstaten beräknats till 16,000 kronor, deraf 2,485 kronor 72 öre »friheter» och 12,967 kronor 29 öre »kyrkotionde»;

2) »universiteten» under rubrik »indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag: kyrkotionde» afförts 3,635,500 hektoliter spanmål, deraf 1,429,942 hektoliter för Kristianstads och 2,205,558 hektoliter för Malmöhus län, till värde af 28,683 kronor 14 öre, som i riksstaten beräknats till 35,820 kronor;

3) »pedagogier och folkskolor» under rubrik »indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag: kyrkotionde» för Malmöhus län afförts 122,335 hektoliter spanmål till ett värde af 876 kronor 82 öre, som i riksstaten beräknats till 1,010 kronor;

4) »barnmorskeundervisningen och barnbördshusen» under rubrik »indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag: kyrkotionde» för Malmöhus län afförts 77,733 hektoliter spanmål till värde af 581 kronor 57 öre, som i riksstaten beräknats till 700 kronor;

5) »lasarets underhåll» under rubrik »indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag: kyrkotionde» afförts 406,430 hektoliter spanmål, deraf för Kristianstads län 62,849 hektoliter och för Malmöhus län 343,781 hektoliter med ett värde för det förstnämnda af 484 kronor 10 öre och för det senare af 2,722 kronor 87 öre eller tillsammans 3,206 kronor 97 öre, som i riksstaten beräknats till 4,360 kronor; samt

6) »kyrkors underhåll» under rubrik »anvisning i kontant» afförts 7,217 kronor 69 öre, som i riksstaten beräknats till 7,528 kronor, deraf för kyrkotionde i Blekinge samt Göteborgs och Bohus län 6,196 kronor 94 öre, äfvensom under rubrik »indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag: kyrkotionde» 21,827,217 hektoliter spanmål till ett värde af 150,217 kronor 54 öre, som i riksstaten beräknats till 193,300 kronor, deraf för Kristianstads län 6,878,349 hektoliter till ett värde af 51,417 kronor 72 öre, för Malmöhus län 12,430,418 hektoliter till ett värde af 82,835 kronor 4 öre, för Hallands län 2,377,708 hektoliter till ett värde af 15,035 kronor 88 öre samt för Göteborgs och Bohus län 140,742 hektoliter till ett värde af 928 kronor 90 öre.

Af kammarkollegii och statskontorets nu föreliggande utlåtande inhemtades, att embetsverken, jemlikt Kongl. Maj:ts remiss och Riksdagens skrifvelse, ansett det tillkomna sig att endast afgifva förslag angående sättet och villkoren för afskrifning af den från viss jord i Skåne, Halland, Blekinge och Bohus län utgående kyrkotionden, ej att yttra sig derom, huruvida en dylik afskrifning borde ega rum eller icke.

Då den afkortade tionden icke erlades till kyrkan, ej heller i öfrigt utgjordes — med undantag endast hvad beträffade dels ecklesiastika boställen i Blekinge län, hvilka boställens kyrkotionde indragits till och uppbares af statsverket, som till vederbörande tiondegifvare utanordnade motsvarande belopp, dels några ecklesiastika egendomar i öfrigt, deraf indelningshafvarne jemlikt gällande lifstidsstads- eller arrendekontrakt egde uppbara nämnda utskyld — ansåge embetsverken, att, derest kyrkotionden afskrefves, beträffande den afkortade delen deraf andra föreskrifter ej erfordrades än att, på sätt embetsverken, enligt hvad ofvan förmåls, den 31 december 1886 hemställt, den i Blekinge län skedda indragningen till statsverket af densamma skulle återgå samt förbehåll göras derom, att genom afskrifningen någon rubbning ej finge ske i den rätt, åtskilliga indelningshafvare enligt gällande kontrakt kunde ega att af de dem på lön anslagna egendomar uppbara kyrkotionde.

Hvad den kronan behållna kyrkotionden anginge, hade embetsverken uttalat den uppfattningen, att kyrkorna borde befrias från utgörandet af

bibeltryckstunnan och att, derest kyrkotionden afskrefves, den *indragna skol- och hospitaltionden* ej vidare borde till statsverket utgå.

Härefter hade embetsverken anfört följande:

Af de anslag, för hvilka ofvan redogjorts under rubrik »*anordnad kyrkotionde*» syntes en del kunna upphöra utan särskild ersättning, nemligen:

1) *Kyrkotionden till Malmö asyl*. Då det anslag, som i riksstaten uppförts såsom vederlag för hospitalens till statsverket indragna inkomster, erhållit egenskapen af förslagsanslag, funnes ej skäl att, derest kyrkotionden till Malmö asyl upphörde att utgå, förhöja nämnda högst betydliga anslag med ett emot ifrågavarande obetydliga kyrkotionde ungefärligen svarande penningbelopp; samt

2) *Kyrkotionde, som utginge från en egendom, hvilken tillhörde en kyrka, till en annan sockens kyrka*. Af de fall, då kyrkotionde från en egendom, som tillhörde en kyrka, erlades till en annan sockens kyrka, berodde, efter hvad ofvan anförts, de flesta derpå, att säterifrihet flyttats från ett säteri i en socken till en i annan socken belägen egendom, hvars kyrkotionde i stället fått utgöras af det förutvarande säteriet. Afskrefves kyrkotionden i dess helhet, syntes för dylik tionde, hvilken gifvetvis, derest säteriflyttningen ej mellankommit, blifvit med kyrkans öfriga tionde afskrifven, någon ersättning ej böra ifrågakomma; och detsamma gälde jemväl den tionde från skattelägenheterna n:is 1—9 Månstorp i Mellan Grefvie socken samt skattehemmanen n:o 10 Qvarnby i Husie och n:o 3 Kempinge i Rengs socken, som erlades till kyrkorna i Vestra Ingelstads, Södra Sallerups samt Stora Hammars församlingar, hvilka också utan anspråk på ersättning tillstyrkt kyrkotiondens afskrifning.

Då pensionerna från presterskapets enke- och pupillkassa numera måste anses utgå med fulla beloppet, kunde det hafva ifrågasatts, om icke *tionden till fattiga prestenkor i Halland samt det från kyrkorna i Bohuslän och den del af Elfsborgs län, hvilken tillhörde Göteborgs stift, för samma ändamål utgående understödet* jemväl bort upphöra till vederlag; men då liknande utskylder förekomme äfven i andra stift, och frågan i allt fall påkallade närmare utredning än den embetsverken i detta sammanhang ansett sig böra vidtaga, syntes det embetsverken lämpligast, att, i afvaktan på en dylik allmän utredning, hvarom Kongl. Maj:t kunde finna skäl lemna föreskrift, och hvilken väl komme att omfatta jemväl de ersättningar, som i de olika stiften från kronan utginge till fattiga prestenkor, ofvannämnda anslag till fattiga prestenkor fortfarande måtte utgöras af kyrkorna, eller, om kyrkornas inkomster ej dertill lemnade tillgång, af församlingarna (i patronella pastorat af patroni).

Kyrkorna eller, om deras inkomster ej dertill lemnade tillgång, församlingarna (i patronella pastorat patroni) borde ersättningskyldighet likaledes åligga för:

1) kyrkotionde till församlingens tjänstemän för deras befattning vid kyrkan eller med dess räkenskaper;

2) kyrkotionde såsom ersättning för skedd jordupplåtelse för vederbörande kyrkas räkning;

3) prostens omaks- eller underskrifningspenningar, om desamma vidare borde utgå; samt

4) kyrkotionden till *Lunds lasarett*, derest kyrkorna fortfarande ansåges skyldiga utgöra nämnda tionde, hvilken fråga vore beroende på domstols pröfning.

Anledning kunde nog förefunnits att ålägga kyrkan eller kyrkoförsamlingen (i patronella pastorat patroni) ersättningskyldighet äfven för *prostetunnan*, då prosten tillerkänts densamma hufvudsakligen såsom arfvode för sitt besvär med kyrkan, men då prostetunnan i öfriga riket numera utginge af statsmedel, borde på lika sätt förfaras med nämnda utskyld i Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän samt kyrkorna sålunda befrias från densammans erläggande.

Dylik befrielse borde jemväl komma kyrkorna till del beträffande samtliga öfriga under »anordnad tionde» upptagna anslag samt på annat sätt sörjas för de ändamål, till hvilka de för närvarande utginge.

Beträffande den till *församlingens skolväsende samt barnmorskelöner disponerade kyrkotionde* borde denna ersättningskyldighet åligga, för den förra skoldistriktet och för den senare kommunen.

Från biskopslöneregleringsfonden borde, för den tid nu gällande löne-reglering för *biskopen i Lund* omfattade, ersättning utgå för den *honom anslagna kyrkotionde och biskopens studieskatt* samt från presterskapets löne-regleringsfond, likaledes under löne-regleringsperioden, för den *åtskilliga kyrkoherdar och komministrar enligt gällande löne-regleringsresolutioner anslagna kyrkotionde*; af statsmedel deremot, medelst uppförande å vederböriga stater af motsvarande anslag, ej endast, efter hvad ofvan föreslagits, för *prostetunnan*, utan äfven

dels för *kyrkotionden till Lunds universitet och barnmorskeläraren i Lund*;

dels för *væljusmedlen, studieskatten i Halland, konsistorii statslön, amanuensens och pedellens lönetillökning, konsistorienotariens augment samt bidrag från landskyrkor i Listers och Bräkne kontrakt till Karlshamns skolestats aflöning*;

dervid embetsverken beträffande tionden till barnmorskeläraren i Lund velat framhålla, att vid dess beviljande visserligen en särskild förmån afsetts för de tiondeskyldiga församlingarna, men att denna tionde i allt fall syns embetsverken böra ersättas af statsverket, då af dess medel numera bestredes samtliga med barnmorskeundervisningen i öfrigt förenade kostnader.

För prostetunnan syntes ersättningen böra utgå på det sätt, att efter samma grunder som i gamla Sverige för hvarje kyrka, hvaraf prostetunna hittills utgått, från statsverket utgjordes en tunna spanmål af det eller de sädesslag, hvaruti nämnda utskyld hittills varit bestämd, löst efter det i kongl. förordningen den 23 juli 1869 angifna pris, nuvarande prostar dock förbehållet att under deras tjänstetid få uppbära ersättning för prostetunnan efter hittills gällande grunder.

Hvad anginge öfriga anslag, för hvilka ersättning föreslagits skola utgå från biskopslöneregleringsfonden, presterskapets löneregleringsfond eller statsverket påkallades ej andra förändringar, än att ersättningen för tionden till barnmorskeläraren i Lund, studieskatten i Halland, konsistorii statslön, amanuensens och pedellens lönetillökning samt konsistorienotariens augment, hvilka anslags storlek ej kunnat af embetsverken tillförlitligen uppgifvas, bestämdes efter medeltalet af de 10 sista årens inkomst samt att ersättningen för de tiondeanslag, hvilka för närvarande utginge efter medelmarkegång, förvandlades till fixa belopp efter samma beräkningsgrund med tillägg af forsellön, äfven der sådan enligt lemnade uppgifter ej utgått.

Med tillämpning af de utaf embetsverken sålunda angifna grunder skulle såsom ersättning för afskrifven kyrkotionde af allmänna medel årligen utgå 45,655 kronor 16 öre, deraf 369 kronor 79 öre från biskopslöneregleringsfonden, 948 kronor 1 öre från presterskapets löneregleringsfond samt 44,377 kronor 16 öre från statsverket, som dessutom skulle gå i mistning af den kronan behållna kyrkotionden, samt kyrkotionden till Malmö asyl, med ett beräknadt värde år 1894 af 7,330 kronor 39 öre; dock komme denna senare förlust att i det närmaste uppvägas deraf, att forsellönersättningen 7,138 kronor 93 öre samt ersättningen till Öfraby kyrka för kyrkotionden af Öfrabyborgs säteri, utgörande för år 1894 20 kronor 97 öre, ej vidare skulle utgå.

Äfven om kyrkorna, på sätt ofvan blifvit föreslaget, befriades från flertalet af de till andra än deras egna ändamål anvisade betydliga anslag, måste likväl tagas i öfvervägande, huruvida, efter kyrkotiondens afskrifning, särskilda åtgärder påkallades för anskaffande af medel till kyrkliga

ändamål, hvarför anslag utaf allmänna medel naturligtvis ej kunde ifrågasättas.

Flera församlingar eller myndigheter hade i detta syfte föreslagit, att, liksom kyrkorna i gamla Sverige åtnjöte viss årlig inkomst i den numera från statsverket utgående vin- och byggnadssåden, kyrkorna i de forna danska och norska provinserna Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän jemväl skulle tillförsäkras en viss årlig inkomst, dock uttaxerad inom församlingarna efter fyrk eller enligt lagen den 12 juni 1885, men hade embetsverken, som ej ingått i bedömande af frågan, huruvida vin- och byggnadssåden i gamla Sverige fortfarande borde utgå, i likhet med Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus och Kristianstads län ej ansett sig böra dertill tillstyrka bifall, utan funnit medel för kyrkliga ändamål efter afskrifningen böra vid behof uttaxeras enligt de för hvarje särskild utgift meddelade bestämmelser.

Endast patronella församlingar måste i detta afseende tills vidare intaga en undantagsställning.

Af den beträffande patronatsrättigheten lemnade framställningen framginge, att, om än utaf de patronus såsom sådan åliggande skyldigheter och utgifter en del mera omedelbart sammanhängde med kyrkotionden, de flesta blifvit honom ålagda ej endast med hänsyn till nämnda tionde utan emedan han uppbure kyrkans samtliga inkomster. Bäst hade därför varit, om man kunnat genomdrifva ett allmänt upphäfvande af patronatsrättigheterna i förevarande landskap, så att patroni samtliga skyldigheter öfvergått på församlingarna, hvilka till ersättning sjelfva fått disponera sina inkomster, i hvilket fall med kyrkotionden i de patronella församlingarne kunde förfarits på samma sätt som i de öfriga. Af skäl, som legat till grund för cirkulären den 23 november 1855 och den 11 november 1892, ansåge embetsverken detta emellertid ej för närvarande kunna ifrågasättas. Man syntes därför vara hänvisad att tillse, huru, med bibehållande af patronatsrättigheten, hindren för afskrifning af kyrkotionden i de patronella församlingarne skulle kunna undanrödjas; och vore därför annan utväg ej möjlig, än att församlingarna till patroni årligen erlade ett kyrkotionden, efter afdrag för de utgifter, från hvilka de, efter hvad ofvan angifvits, befriats, motsvarande belopp, hvilket — der ej såsom beträffande Morlanda samt Hjertums och Vesterlanda pastorat derom blifvit annorlunda särskildt bestämdt — borde beräknas efter medelmarkegångspris med forsellönsersättning (vederbörande patronus, som ansåge sig berättigad uppbära ersättning efter annan grund, öppet lemnadt att derom å ort och ställe, som vederborde, väcka talan); och då kyrkobyggnad utgjorde den drygaste af de patroni åliggande skyldigheter, borde det belopp, som från

församlingarne sålunda skulle utgå såsom ersättning för kyrkotionden, böra uttaxeras enligt lagen den 12 juni 1885, enligt hvilken lag de, som åtnjöte de genom presterskapets privilegier förkunnade förmåner, ej vore skyldiga att deltaga i dylika kostnader i vidsträcktare mån, än med samma privilegier kunde vara förenligt.

Vid afskrifning af den nu utgående kyrkotionden, hvilken afskrifning borde ega rum på en gång och ej successivt, erfordrades sålunda, derest kyrkorna eller patroni befriades från utgörande af ofvanangifna anslag, ej andra föreskrifter, än att, jemte det den vid 1856—1858 års riksdag beslutade indragning till statsverket af kyrkotionden inom Göteborgs och Bohus samt Blekinge län, hvilken indragning endast i det senare länet trädte i kraft, skulle återgå, samtliga församlingar, hvilkas tionde ej innehades under patronatsrätt, borde förpligtas att, der kyrkornas medel ej dertill räckte, utgifva ersättning för de delar af den anordnade kyrkotionden, hvilka fortfarande skulle utgå af kyrkorna, samt de församlingar, hvilkas kyrkotionde uppbures af vederbörande patroni, tillförbindas att till dem efter ofvan angifna grunder i stället för kyrkotionden lemna årlig ersättning.

Slutligen hade embetsverken föreslagit, att, derest en dylik afskrifning egde rum, hela kyrkotionden 250,000 kronor från riksstatens inkomstsida uteslötes, samt att följande förändringar måtte vidtagas i de å dess 7:de och 8:de hufvudtitel upptagna utgiftsposter, nemligen:

att de belopp, hvilka under »universiteten», »pedagogier och folkskolor», »barnmorskeundervisningen och barnbördshusen», »lasarettens underhåll» samt »kyrkors underhåll» upptoges med rubrik »indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag: kyrkotionde», måtte utgå;

att under »städers friheter», »indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag», som i riksstaten beräknats till 40 kronor, måtte nedsättas till 33 kronor 57 öre eller i jemnadt tal 30 kronor;

att under »kleresistaten» *dels* »anvisning i kontant», som i riksstaten beräknats till 20,660 kronor, nedsattes till 20,455 kronor 25 öre eller i jemnadt tal 20,453 kronor, då för vinnande af jemnt krontal under anslaget förut uppförts nu odisponerade 2 kronor 58 öre; *dels* »indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag», i riksstaten beräknade till 16,000 kronor, nedsattes till 2,485 kronor 72 öre eller i jemnadt tal 2,500 kronor; samt

att under »kyrkors underhåll» likaledes »anvisning i kontant», som i riksstaten beräknats till 7,528 kronor, nedsattes till 1,027 kronor 50 öre eller i jemnadt tal 1,028 kronor.

Härefter hade, enligt hvad departementschefen vidare meddelat — med anledning af kammarkollegii och statskontorets hemställan, att ersättningen för tionden till barnmorskeläraren i Lund, studieskatten i Halland, konsistorii statslön, amanuensens och pedellens lönetillökning samt konsistorienotariens augment måtte bestämmas efter medeltalet af de sista tio årens inkomst, samt att ersättningarna för de tiondeanslag, hvilka för närvarande utginge efter medelmarkegång, skulle förvandlas till fixa belopp efter samma beräkningsgrund med tillägg af forsellön — infordrats vederbörandes yttranden.

Af dessa yttranden framginge, att tiondetagarne i allmänhet icke haft något att erinra mot det af embetsverken föreslagna sättet för ersättningens bestämmande. Enda undantagen utgjordes af det större akademiska konsistoriet vid Lunds universitet, med hvilket kanslern för rikets universitet instämt, och åtskilliga prestmän, i hvilkas löneförmåner kyrkotionde inginge. Det omförmälda konsistoriet hade ansett, att ersättningen för kyrkotionden till Lunds universitet borde bestämmas till det belopp, hvartill kyrkotionde jemte forsellönersättning beräknats i universitetets nu gällande stat, och hvilket belopp icke obetydligt öfverstege det belopp, hvartill tionden jemte forsellönersättning i medeltal för de tio sista åren uppgått. Departementschefen ansåge emellertid skäl icke förefinnas att, hvad universitetet anginge, härvid frångå den allmänna grundsatsen om ersättningens bestämmande; och hvad beträffar de af åtskilliga prestmän uttalade önskningsar om följande af annan beräkningsgrund, borde deraf ej föränledas annat än en bestämmelse, att nuvarande tjensteinnehafvares rätt borde bevaras oförkränt.

Departementschefen hade vidare yttrat:

Af hvad ofvan blifvit anfördt framginge till en början, att genom den i Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän samt af några hemman i Elfsborgs län utgående kyrkotionden hvilade på jorden derstädes en tunga, som numera saknade motsvarighet i det öfriga riket. Följdrigtigt syntes därför böra fordras, att, för vinnande af största möjliga likställighet med afseende å jordbeskattningen i hela riket, kyrkotionden afskrefves. Endast i afseende på denna tionde i de lukrativt patronella pastoraten, ansåge departementschefen ett tillfälligt uppskof med afskrifningens genomförande icke kunna undvikas. I öfrigt hölle han före, att enkelhet och reda samt de jemförelsevis obetydliga belopp, hvarom här vore fråga, borde föränleda dertill, att ifrågavarande afskrifning icke såsom grundskatteafskrifningen borde ske successivt, utan på en gång; och kunde härvid lämpligen bestämmas, att kyrkotionden, med ofvannämnda undantag, från och med år 1900 borde upphöra att utgå.

Härvid vore då i första rummet att tillse, att icke, genom tiondegifvarnes fritagande från denna utskyld, annans rätt förnärmades.

Tydligen vore icke något sådant att befara i afseende å den s. k. »afkortade kyrkotionden», som kännetecknades deraf, att densamma i vederbörande räkenskaper blott debiterades, men ej uppbures. Det undantag, som i detta hänseende egde rum i Blekinge, borde tydligen upphöra, och oegentligheten af att den afkortade tionden i vissa lifstidsstädje- eller arrendekontrakt påförts brukaren såsom en afgift till indelningshafvaren, komme naturligtvis framdeles, då egendomarne i författningssenlig ordning utarrenderades, icke att fortfaara. Utan vidare kunde därför denna del af kyrkotionden ur räkenskaperna uteslutas, förefintlig kontraktssenlig rätt dock oförkränt. Lika litet vore något förnärmande af annans rätt att befara genom en afskrifning af den del af kyrkotionden, som af embetsverken rubricerats såsom »kronan behållen», och som numera, utan någon bestämmelse i afseende å dispositionen, inginge till staten. Dess relativt ringa belopp gjorde densamma för statsverket betydelslös; och tvekan kunde icke råda derom, att icke densamma, som vore af alldeles enahanda natur som den staten behållna kronotionden, borde utan vidare afskrifvas.

Om således dessa båda delar af kyrkotionden helt och hållet kunde efterskänkas, utan att tiondegifvarnes förpligtelser ens i någon mån af annan öfvertoges, vore förhållandet olika beträffande all annan kyrkotionde, såvida densamma utginge för ändamål, som fortfarande behöfde tillgodoses. Arten af de ändamål, för hvilka kyrkotionden i sistnämnda fall utginge, vore emellertid så olik för olika fall, att under det det å *ena sidan* måste af de i tiondegifvarens ställe inträdande betalningsskyldige fordras utgörande af bestämda, årliga tionden motsvarande ersättningsanslag för fortfarande uppfyllande af de ändamål, hvartill kyrkotionden anvisats, vare sig för all framtid eller åtminstone under viss tid, såsom under faststald löne-regleringsperiod, så syntes man å *andra sidan* utan vidare kunna trygga sig vid förutsättningen, att dessa ändamål, ehuru icke de i tiondegifvarnes ställe inträdande skattskyldige lemnade bestämd ersättning skulle af samma skattskyldige, om så påkallades genast, eller eljest vid den tidpunkt, då omständigheterna fordrade, behörigen fyllas. I det af kammarkollegium och statskontoret nu senast afgifna utlåtandet hänfördes till den *förre* kategorien, eller den, der kyrkotionden med fixt årligt belopp måste ersättas, dels samtliga de under rubriken »anordnad» upptagna afgifter, med undantag af kyrkotionde, som utginge »från egendom, som tillhörde en kyrka, till en annan sockens kyrka», dels ock den »patronus ecclesiæ» tillkommande kyrkotionde, samt till den *senare* kategorien, eller den, der dylika ersättningsbelopp ej skulle erfordras, dels »kyrkans behållna tionde», dels ock

den till kommunala behof anvisade kyrkotionde, der ej motsatsen påkallades för bevarande af nuvarande tjensteinnehafvares rätt.

Öfverginge man då till förra kategorien eller de grupper af kyrkotionden, som icke kunde upphöra, med mindre motsvarande ersättning lemnades tiondetagaren, uppstode fråga, om hvilken ersättningsskyldigheten skulle åligga. Den grundtanke, som i detta fall blefve bestämmande för kammarkollegii och statskontorets förslag, kunde sägas vara, att den skyldighet borde åligga *staten* i de fall, der kyrkotionden utginge för statsändamål; kyrkorna, församlingen (patroni), kommunerna, eller för korthets skull uttryckt *kommunerna*, der kyrkotioden utginge för kommunala ändamål. Man kunde icke annat än erkänna rättigheten af denna grundtanke. Hade *staten* för sina behof tillvällat sig dispositionsrätten öfver kyrkotionden, så hade *staten* beträffande kyrkotionden kommit att intaga samma ställning, som den gjorde med afseende å den anordnade kronotionden. Kyrkotiondegifvarne stode här till *staten* i ett skattskyldighetsförhållande fullt analogt med det, som kronotiondegifvarne intoge. Liksom *staten*, vid de sistnämndas befriande från deras tiondepligt genom grundskatteafskrifningen, ersatt dem, som egt uppbära kronotionde, borde enahanda ersättningsskyldighet åligga *staten* beträffande dem, som i likartadt fall uppburit kyrkotionde. Deremot kunde ersättningsskyldighet icke åligga *staten* för den kyrkotionde, som af kyrkor, församlingar och kommuner helt och hållet disponerats för kyrkornas, församlingarnas och kommunernas egna behof. Dessa för kommunala ändamål utgående afgifter måste, såvida icke kommunerna i Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän skulle ställas i förmånlig undantagsställning gent emot kommunerna i det öfriga Sverige, öfvertagas af kommunerna sjelfva och öfverflyttas från en del af kommunernas medlemmar på samtliga deras skattskyldige medlemmar jemlikt för hela riket *lagbestämda* former.

Men om sålunda departementschefen obetingadt godkände den grundtanke, hvarpå embetsverkens förslag hvilade, kunde han dock icke underlåta att i vissa fall skilja sig från embetsverken vid tillämpningen af densamma. Det måste erkännas, att vid denna tillämpning uppstode åtskilliga svårigheter, beroende *dels* derpå, att man kunde stanna i tvekan, om det ändamål, hvarför kyrkotionden blifvit anordnad, vore att hänföra till ett statens eller ett kommunens, så vore förhållandet med »prostetunnan», *dels* derpå, att, äfven om ändamålet, hvarför kyrkotionden anordnats, till sin natur vore kommunalt, tionden utgått för tillgodoseende icke allenast af den *egna* kommunens, utan jemväl främmande kommuners behof, något som tydligtvis vore fallet med, förutom »prostetunnan», »prostens omaks- eller underskrifningspenningar», »kyrkotionde till Lunds lasarett» samt de

till fattiga prestenkor i Halland, Bohuslän och en del af Elfsborgs län utgående utskylder. I sistnämnda hänseende förefölle det icke fullt instämmande med kommunalförfattningarnas anda, att, när tiondegifvarnes betalningsskyldighet öfverflyttades på kommunen, denna skulle tillförbindas att för all framtid utgöra kommunala afgifter för annat än egna behof, för behof, som till största delen vore utan all betydelse för kommunen såsom sådan.

Af det sagda framginge, att ingen tvekan syntes kunna råda derom, att den kyrkotionde, som nu utginge till *Lunds universitet, barnmorskeläraren i Lund* samt *Malmö asyl*, äfvensom följande afgifter: bidrag från landskyrkor i Listers och Bräkne kontrakt till *Karlshamns skolestats* aflöning, *vaxljusmedel, studieskatten* i Halland, *konsistorii statslön, amanuensens och pedellens lönetillökning, konsistorienotariens augment*, allt uppgående till af embetsverken beräknade 36,174 kr. 29 öre, borde ersättas af staten, äfvenså att kyrkotionde till *biskopen i Lund från Väsby kyrka* och *biskopens studieskatt* samt kyrkotionde till *presterskapet* utan särskildt åliggande för kyrka, och som uppginge till beräknade 1,317 kr. 80 öre, borde ersättas af biskopslöneregleringsfonden och presterskapets löneregleringsfond, dock endast för den tid nuvarande löneregleringar gälde. Lika uppenbart vore, att kyrkotionde, anordnad till sådana *kommunernas ändamål*, hvilka numera vore för kyrkan främmande, och till ersättning för *jorddupplåtelse*, för vederbörande församlingars räkning, skulle af kommunerna med vederbörliga belopp ersättas, intilldess anslagsbehovet till äfventyrs upphörde.

Det återstode nu af de ändamål, hvarför enligt embetsverkens förslag ersättning måste utgå: *prostetunnan, prostens omaks- eller underskrifningspenningar*, anslagen till *fattiga prestenkor* och den till *Lunds lasarett* anordnade kyrkotionde; alla sådana ändamål, hvilka i högre eller mindre grad låge utom den egna kommunens intressesfer.

I afseende å den till *prostetunna* anordnade kyrkotionde — uppgående enligt embetsverkens uppgift, evalverad på föreslaget sätt, till 8,272 kr. 57 öre — kunde, såsom kammarkollegium och statskontoret uttalat, ifrågasättas, om dermed afsåges ett statsändamål, och icke snarare ett kommunalt, då prosten tillerkänts denna inkomst hufvudsakligen såsom ersättning för sitt besvär med kyrkan. Såsom bekant, hade denna utskyld i det öfriga Sverige utgått såsom afkortning å kronotionde, till dess densamma numera till statsverket indragits mot ersättning. Talande skäl kunde emellertid anföras för att, såsom kammarkollegium och statskontoret föreslagit, full likställighet öfver hela riket i afseende å denna utskyld infördes, och att alltså staten här inträdde såsom ersättningsskyldig.

Beträffande »prostens omaks- eller underskrifningspenningar», utgörande enligt embetsverkens uppgift 38 kronor 43 öre, ansåge kammarkollegium och statskontoret, att ersättningskyldigheten börde åligga kommunerna, såvida denna utskyld fortfarande borde utgå. Då det arbete, hvarför denna utskyld utgjort godtgörelse, numera saknade motsvarighet, tvekade departementschefen ej att tillstyrka, att afgiften, som utginge allenast på grund af häfd, efter nuvarande tjänsteinnehafvares afgång borde upphöra utan ersättning, och då det förefölle oegentligt, att den kommunala beskattningen inom skilda kommuner toges i anspråk för detta ändamål, hemställde departementschefen, att de ytterst obetydliga belopp, hvarom här vore fråga, till nuvarande tjänsteinnehafvare måtte utgöras af statsmedel för att sedermera upphöra.

Beträffande den till *fattiga prestenkor* i Halland samt Bohuslän och en del af Elfsborgs län utgående afgift, som enligt kammarkollegium och statskontorets uppgift utgjorde omkring 975 kr., erinrade departementschefen, hurusom, enligt embetsverkens utredning, denna utskyld i sistnämnda län och länsdel hade sitt upphof iden af presterskapet vid 1653 års riksmöte träffade förening, som 1685 gillats af Kongl. Maj:t, att till fattiga prestenkors understöd utgifva vissa belopp, för hvilket ändamål bidrag jemväl skulle utgå utur »kyrkans kista»; hvaremot enkehjelpen i Halland uppkommit på grund af en af presterskapet vid 1761 års riksdag gjord och af Kongl. Maj:t den 9 augusti 1769 pröfvad framställning, afseende återställande till presterskapet derstädes af den halfva s. k. notarietunnan för dess disponerande till fattiga prestenkor. Omförmälda 1653 års förening och 1685 års bref låge jemväl till grund för de i öfriga delar af riket upprättade enkehjelpskassorna. För dessas befrämjande i alla stift, förutom Lunds och Visby, utginge vissa qvantiteter kronotionde, i afseende hvarå dock syntes ovisst, om de ursprungligen varit afsedda att ingå i dessa kassor, eller om meningen varit, att desamma skulle utdelas för sig. Till och med år 1888 hade denna kronotionde lösts efter medelmarkegångspris med tillägg af forsellön, såsom ännu vore förhållandet med afseende å kyrkotiondeanslagen i Halland, men enligt beslut af nämnda års riksdag och kyrkomöte, i öfverensstämmelse med till båda aflåten proposition, utginge berörda ersättning från och med år 1889 med ett fixt belopp af 9,813 kr., hvaraf på Göteborgs stift belöpte 528 kr. 64 öre. Embetsverken hade hemställt om verkställande af en utredning beträffande lämpligheten af dessa särskilda understöds fortvaro i riket i allmänhet. Såsom ofvan vore nämndt, hade embetsverken föreslagit, att, i afvaktan på denna utredning, hvarom departementschefen dock icke i detta sammanhang funne skäl göra hemställen, ifrågavarande anslag till

fattiga prestenkor fortfarande skulle utgöras af kommunerna. Då understödjandet af enkor efter presterskap, som icke tillhört församlingen, icke kunde anses vara ett kommunens åliggande, och dertill komme, att, i det öfriga riket, staten påtagit sig ersättningsskyldighet i enahanda fall, tillstyrkte departementschefen, att staten tills vidare, och så länge kronotiondeersättningarna befundes böra utgå, skulle öfvertaga ersättningsskyldighet jemväl af ifrågavarande obetydliga belopp.

Hvad anginge den till *lasarettet i Lund* eller, som det äfven kallats, kliniska institutionen derstädes utgående kyrkotionde, enligt embetsverkens uppgift utgörande omkring 3,000 kronor årligen, framginge af den lemnade historiken, att denna afgäld icke annat vore än en del af de till de indragna kyrkoinspektorstjänsterna af kyrkotionde utgående löner. Till en början hade förordnats, att den genom tjänsternas indragning odisponerade tiondespanmålen skulle få användas inom församlingarna till allmänt gagneliga ändamål. Men inom kort hade en stor del af församlingarna och patroni i Malmöhus län förmåtts att för utvidgande af lasarettet i Lund och till understöd för ett derstädes inrättadt kliniskt institut öfverlåta denna i grunden till församlingarnas egen fria disposition ställda tionde. Enligt kongl. brefvet den 3 mars 1813, hvarigenom denna öfverlåtelse faststälts, hade bestämts, bland annat, att spanmålen skulle lösas efter länets markegångspris med tillägg af forsellön och att ordentliga öfverenskommelser skulle med hvarje församling och patronus upprättas.

Flere af de församlingar, som iklädt sig dylikt åtagande, hade emellertid, såsom nämnts, vägrat att fortfarande utgöra denna afgäld. Frågan hade emellertid helt nyligen genom Kongl. Maj:ts dom den 13 oktober 1897 afgjorts till lasarettets förmån. Denna dom hade föranledts af en lasarettsdirektionens stämning å en af de tredskande församlingarna, Mörrarp. Direktionens talan hade ogillats både af häradsrätt och hofrätt, men genom ofvanberörda dom hade Kongl. Maj:t, med upphäfvande af domstolarnes beslut, förpligtat församlingen utgifva utskylden, på grund deraf att denna del af kyrkotiondespanmålen inom församlingen, hvilken förut användts till kyrkoinspektorens aflöning, blifvit genom Kongl. Maj:ts beslut den 3 mars 1813 med församlingens samtycke anslagen till kliniska institutet i Lund, samt något förhållande icke blifvit ådagalagdt, som kunde verka rubbning i denna anordning.

Kammarkollegium och statskontoret hade uttalat sig för att, derest kyrkorna skulle vara skyldiga utgöra nämnda tionde, ersättning för densamma borde utgå af kommunerna, en åsigt, som i hufvudsak gillats af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län, hvilken myndighet ansåge, att, om församling kändes skyldig fortfarande utgöra ifrågavarande

afgift, densamma borde bestridas af kyrkans medel, samt att det förhållande, att klinisk undervisning meddelades å lasarettet, icke kunde grundläggas anspråk på ersättning af statsmedel.

Om ersättningsskyldigheten till lasarettet, som enligt ofvannämnda dom hade rätt att af vederbörande församlingar åtnjuta denna detsamma tillförsäkrade inkomst, borde fortfarande utgå af *församlingarna*, äfven om kyrkotionden afskrefves och församlingarna sålunda ginge miste om den inkomst, hvarmed utgiften till lasarettet betäckts, syntes icke vara gifvet. Så vidt handlingarna utmärkte, hade de församlingar, som frikostigt öfverlätit sin tiondeandel till Lunds lasarett och kliniska institution, därför icke att njuta annan eller större fördel än andra församlingar, som behållit samma tiondeandel för egna behof. Alldeles tydligt vore detta fallet med afseende å den kliniska undervisningen. Att detta lifsvilkor för den medicinska undervisningen uppfyldes, kunde icke gagna den ena skånska församlingen mera än den andra. Om det ock vore formellt rätt, att den församling, som iklädt sig angifna åtagandet, fortfarande bundes vid detsamma, måste dock billigheten fordra, att, om hädanefter de öfriga församlingarna befriades från ersättning för motsvarande tiondeandel, som de för egen räkning behållit, samma förmån bereddes äfven dessa församlingar. På denna grund ansåge departementschefen ersättningsskyldighet icke böra åläggas sistnämnda församlingar, utan att — icke minst därför att denna utskyld, på sätt som inhemtades af ofvannämnda kongl. bref af 1813, hade sitt upphof i en framställning från Lunds universitets kansler, som väsentligen afsåge detta universitets gagn genom möjliggörande af klinisk undervisning derstädes — staten borde åtaga sig att till lasarettet årligen utgöra ett lasarettstionden motsvarande belopp.

Den mest betydande andelen af kyrkotionden vore, såsom naturligt, den »*kyrkorna behållna*». Kammarkollegium och statskontoret hade, såsom nämnts, föreslagit dess upphörande utan ersättning. Med dess upphörande skulle ock följa upphörande af forsellönersättningen till kyrkorna i Skåne och Halland, utgörande 7,138 kr. 93 öre samt ersättningen till Öfraby kyrka för kyrkotionden vid Öfrabyborgs säteri, utgörande för år 1894 20 kronor 97 öre. Den andel af kyrkotionden, hvarom här vore fråga, beräknades, såsom nämnt, af embetsverken till 154,903 kronor 27 öre.

Af ofvanstående redogörelse framginge, att af flere församlingar och myndigheter uttalats allvarsamma betänkligheter mot att beröfva kyrkorna denna för deras underhåll afsevärda tillgång. Dervid hade föreslagits, att, liksom kyrkorna i gamla Sverige åtnjöte viss årlig inkomst i den tillförene å kronotionden afkortade, numera från statsverket utgående vin- och byggnadssåden, kyrkorna i här ifrågavarande provinser borde tillför-

säkras vissa årliga belopp, i allmänhet icke af statsverket, utan uttaxerade inom församlingarna efter fyrk eller enligt lagen den 12 juni 1885. Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus och Kristianstads län afvensom kammarkollegium och statskontoret hade emellertid uttalat sig mot ett sådant förfarande och ansett, att, efter kyrkotiondens afskrifning, medel för de kyrkliga ändamålen icke borde på sådant sätt forskottsvis utdebiteras, utan vid uppstående behof, enligt de för hvar särskild utgift meddelade bestämmelser, i vanlig ordning tillgodoses.

Onekligen komme derigenom kyrkorna i det gamla Sverige, till följd af dessa dem tillerkända indelningsersättningar för vin- och byggnads-säden i en fördelaktig ställning än kyrkorna i här ifrågavarande provinser. Af skatteregleringskomitén hade fråga väckts om indragning till statsverket utan ersättning af all den landskyrkorna i riket anslagna vin- och byggnadssäd, utgörande enligt komiténs uppgift för år 1878 119,873 kronor 71 öre; och ansåge komitén, att det icke vore att befara, att svårighet skulle beredas församlingarna genom denna indragning. Genom bref den 1 oktober 1886 hade emellertid Kongl. Maj:t funnit skatteregleringskomiténs omförmälda förslag ej till vidare åtgärd föranleda. En fullständig specifikation öfver de under åttonde hufvudtitelns anslagsrubrik »*kyrkors underhåll*» utgående indelningsersättningar hade åtföljt statskontorets utlåtande den 1 juni 1887 i fråga om förändring till bestämda årliga belopp af dessa ersättningar. Deraf inhemtades, att dylika ersättningar alls icke förekomme i Blekinge samt i Skåne och Halland utginge med ej nämnvärdt belopp, undantagandes till Helsingsborgs och Landskrona kyrkor. I Bohuslän vore dylik ersättning något allmännare. Ersättningarna för kyrkors underhåll, hvilka väsentligen utgjordes af ersättningar för vin- och byggnadssäd, upptoges i nu gällande riksstat till 169,400 kronor. Men om i detta hänseende bristande likställighet skulle uppstå derigenom, att församlingarna i det gamla Sverige finge behålla för sina kyrkor denna inkomst, som onekligen ursprungligen icke annat vore än till dem af kronan återskänkt kyrkotionde, och alltså dessa församlingar härutinnan komme i en bättre ställning än församlingarna i här ifrågavarande provinser, så egde åtminstone församlingarna i Skåne, genom att prestgårdarne på landet derstädes byggdes och underhölles af boställshafvarne sjelfva, en förmån, som icke oväsentligen uppvägte förmånen af ifrågavarande indelningsersättning. Domkapitlets i Lund farhåga, att särskildt den omständigheten, att kyrkobyggnad inom stiftets församlingar hittills vanligen icke företagits annars, än då kyrkokassornas tillgångar sådant medgifvit, och att församlingarna sålunda i allmänhet icke varit vana vid uppoffring för dylik byggnad, skulle verka särskildt ofördelaktigt, när framtida uppoff-

ringar kräfdes, vore öfverdrifven, och med Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län borde man kunna antaga, att församlingarna i Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän skulle, lika villigt som de i det öfriga Sverige, vidkännas de utgifter, som erfordrades för att hålla sina tempelbyggnader i värdigt skick. Departementschefen vågade därför påstå, att man icke hade rätt att förutsätta, att annorlunda skulle blifva förhållandet i dessa provinser, därför att den förpligtelse att underhålla kyrkobyggnad, som hittills i de flesta af dervarande församlingar hvilat på en del af församlingsmedlemmarne och utförts genom af dem i förskott erlagda afgifter, komme att, på sätt i riket i öfrigt egde rum, öfvertagas af hela församlingen. På dessa skäl tillstyrkte han, att denna del af kyrkotionden borde afskrifvas utan ersättning.

Beträffande den kyrkotionde, som utginge från egendom, som i afseende å tiondepligtighet rätteligen tillhörde en kyrka, till en annan sockens kyrka vore denna i sjelfva verket icke något annat än kyrkan behållen tionde, och såsom nämndt hänfördes densamma af embetsverken till sådan tionde, som borde utan ersättning afskrifvas. I allmänhet berodde, såsom redan angifvits, ifrågavarande tiondes uppkomst på säteriöfverflyttning. Vid sådant fall kunde väl icke den tiondetagande kyrkan hafva bättre rätt mot den tiondepligtiga egendomen därför, att på densamma öfverflyttats den tiondepligt, som förut hvilat på en i den egna församlingen belägen egendom, innan denna kommit i åtnjutande af säterifrihet. Departementschefen funne det således fullt befogadt, att den i detta fall med föga afsevärda belopp utgående kyrkotionden förklarades skola upphöra utan ersättning. I de fall åter, der en dylik anomali, i afseende å kyrkotiondens utgående, berott af annan orsak än säteriöfverflyttning, borde ej heller ersättning ifrågakomma, enär, enligt hvad handlingarna upplyste, vederbörande kyrkors målsmän, utan anspråk på ersättning, tillstyrkt den ifrågasatta afskrifningen.

Allra minst kunde, der ej sådant för bevarande af nuvarande tjänsteinnehafvares rätt måste ske, för upphörandet af den kyrkotionde, som utgått till kommunala tjänstemän och betjente eller för andra rent kommunala eller kyrkliga behof, ersättning ifrågasättas.

Departementschefen öfverginge nu till den onekligen mest svårlösta af de frågor, som i detta ärende föreläge, eller frågan om och på hvad sätt kyrkotionden i de *lukrativt patronella pastoraten* måtte kunna upphöra. Enligt från kammarkollegium särskildt infordrad uppgift hade denna tiondes belopp år 1894 utgjort 30,941 kronor 83 öre. Myndigheternas förslag i detta hänseende vore, såsom framginge af hvad ofvan anförts, ganska vexlande. De flesta af myndigheterna: domkapitlet i Lund samt Kongl. Maj:ts

befallningshafvande i Malmöhus och Kristianstads län samt kammarkollegium och statskontoret ansåge, att, för tiondegifvarnes frikallande, kommunerna i deras ställe borde förpligtas att till patroni årligen erlægga ett kyrkotionden motsvarande belopp, uttaxerad på församlingarnas invånare enligt grunderna i lagen den 12 juni 1885. Domkapitlet i Göteborg ansåge, att denna ersättningsskyldighet borde åligga alternativt kommunen eller staten. Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Hallands och Göteborgs och Bohus län ifrågasatte ett förfarande, likartadt med det, som anvisats genom kongl. förordningen den 11 september 1885 angående inlösen af skattefrälseräntor och kronotionde, som innehades under enskild eganderätt, hvarvid Kongl. Maj:ts befallningshafvande i sistnämnda län ansåge, att, om patronus skulle vägra att begagna sig af erbjudandet från kronans sida, andra åtgärder kunde vidtagas för åstadkommande af kyrkotiondens afskrifning i dessa pastorat. Af skatteregleringskomitén hade föreslagits, att denna afskrifning skulle göras beroende af det vilkor, att församlingen *åto*ge sig att lemna ersättning till vederbörande patroni. En minoritet inom domkapitlet i Göteborg såge ingen annan möjlighet än att fortsätta på den redan inslagna frivillighetens väg för afskaffande af patronatsrätten i dess helhet, dock att patronus borde åläggas att mottaga kyrkotionde efter vederbörligen bestämdt fixt belopp. Af dessa förslag skulle det sistnämnda och det af skatteregleringskomitén framställda icke omedelbart och icke förr än i en oviss framtid leda till det eftersträfvade målet, kyrkotiondens fullständiga afskrifning. Tillämpningen af Kongl. Maj:ts befallningshafvandes i Hallands och Göteborgs och Bohus län förslag förde, om ej genast, dock inom kortare tid till målet.

Genom det af flertalet myndigheter omfattade förslaget skulle målet omedelbarligen vara vunnet.

Om äfven detta sistnämnda förslag innebure en enkel och lätt lösning af frågan, syntes dock deremot vara att invända, att förslaget för att förekomma en oegentlighet, den nemligen att den *tiondegifvande jorden* i de patronella församlingarna skulle intaga en olika ställning mot öfrig jord af samma natur, tillskapade en annan och ny oegentlighet, i det att *samtliga skattskyldige* i dessa församlingar pålades skattskyldighet i en form, som saknade motsvarighet i alla öfriga församlingar; och tvifvelaktigt kunde vara, om icke den senare oegentligheten i sjelfva verket vore större än den förra. För ett fortfarande vidblifvande af den tiondegifvande jordens undantagsställning i de patronella församlingarna kunde åtminstone åberopas såsom stöd ett häfdvunnet förhållande. Den oegentlighet åter, som skulle tillskapas, vore en nyhet, som föga passade in med kommunalbeskattnings grunder. Oberoende af för tillfället förefintliga behof och för bestridande

af utgifter, som till stor del först i en aflägsen framtid behöfde täckas, hvarom intet beslut fattats och hvilkas storlek vore okänd, skulle församlingarna åläggas att utgöra viss årlig kommunalskatt, och oegentligheten ökades derigenom, att dessa å församlingens skattskyldige uttaxerade medel icke skulle förvaltas och redovisas såsom öfriga anslag till kommunala eller kyrkliga behof, utan öfverlemnas åt enskild person, som i olika omfattning, icke på grund af noggranna lagbestämmelser, utan allt efter vexlande patronatbrefs lydelse, hade att fullgöra byggnads- och underhållsskyldigheten af församlingens kyrka m. fl. utgifter. Härtill kunde ock läggas, att, såsom jemväl af embetsverken antydts, det syntes vara ganska ovisst, om vederbörande patroni kunde tvingas att af församlingarna mottaga ersättning för kyrkotionden med beräkning *efter medelmarkegångspris med forsällönsersättning*. Vore icke så förhållandet, kunde, genom ett beslut i den af kammarkollegium och statskontoret föreslagna rigtning, församlingarna komma att invecklas i tvister med patroni, som medförde afsevärda olägenheter.

Mot det framkastade förslaget, att staten, likasom med afseende å skattefrälseräntorna och kronotionden i de patronella pastoraten, skulle erbjuda sig att, om patronus så önskade, inlösa kyrkotionden i dessa pastorat, ville departementschefen lika med kammarkollegium och statskontoret, för så vidt *staten ensam eller i någon högre grad* skulle påtaga sig denna ersättningsskyldighet, inlägga en gensaga. Lika litet som det borde kunna ifrågasättas, att staten skulle inlösa »den kyrkan behållna» tionden i öfriga församlingarna, borde sådant i regeln ifrågasättas med afseende å den till patronus utgående kyrkotionden. Ostridigt vore, att den väsentligaste delen af den till patronus utgående kyrkotionden måste anses såsom kyrkan behållen, d. v. s. afsedd för kyrkans i de patronella församlingarna eget behof. Med ersättningsskyldighet för denna kunde staten icke hafva något att skaffa. Den egentliga skilnaden med afseende å denna tiondeandel vore, att tiondens förvaltning i de patronella pastoraten tillkomme patronus, under det att densamma i öfriga pastorat tillkomme kyrkorådet. Tvifvel kunde ej råda derom, att det väsentligaste af inlösningsskyldigheten borde åligga kommunen. Huruvida staten derutöfver borde bidraga, vore en fråga, hvartill departementschefen sedermera skulle återkomma. Men oberoende af om staten eller församlingen eller båda gemensamt borde iklädas betalningsskyldighet, kunde förtjena att tagas i öfvervägande, huruvida icke — der godvillig uppgörelse med patronus ej stode att träffa — andra åtgärder, på sätt af en utaf myndigheterna antydts, kunde och borde vidtagas för åstadkommande af kyrkotiondens i de patronella pastoraten omedelbara afskrifning.

Innan försök gjordes att besvara denna fråga, vore några erinringar rörande patronatsrättens natur och beskaffenhet på sin plats. Af både Kongl. Maj:t och Riksdag vore till fullo erkändt, att denna rätt vore så beskaffad, att den *i sin helhet* icke kunde mot patroni bestridande rubbas. Detta vore anledningen, hvarför, då fråga väckts om patronatsrättens upphörande, man, på sätt af Kongl. Maj:ts cirkulär den 23 november 1855 och den 11 november 1892 samt de till grund för dessa cirkulär liggande riksdagsbeslut framginge, icke ansett sig kunna gå längre än att söka få frivilliga öfverenskommelser om denna rätts upphörande till stånd. Men man finge icke, då man undersökte patronatsrättens beskaffenhet, förbise, hurusom densamma sönderföлле i två skilda delar: en mera ideel, rätten att kalla prest, och en reel, rätten att uppbära kyrkans inkomster och bland dem dess tionde. Den förra kunde icke mot patroni bestridande rubbas, den senare, såsom af rent ekonomisk natur och således i penningar mätbar, borde, under förutsättning att fullständig penninggodtgörelse lemnades, kunna ordnas. Departementschefen ansåge dock svårigheterna att finna ett lämpligt aflöningsätt vara så betydande, att han icke för närvarande, på grund af den utredning, som nu vore möjlig att åstadkomma, kunde understödja något förslag i denna riktning. Synnerligen vanskligt måste särskildt blifva att finna den expropriationssumma, för hvars erhållande patronus skulle nödgas afstå den lukrativa delen af sin rätt. Vid denna summans bestämmande borde, från de *förmåner* rätten till tiondens uppbärande medförde, afdragas de *förpligtelser* af ganska vexlande beskaffenhet, som, alltefter olika patronatsbrefs bestämmelser, åtföljde denna rätt; och sådana kunde förpligtelserna i vissa fall vara, att de öfvervägde förmånerna. Skälig hänsyn vid summans bestämmande borde jemväl tagas till det approximativa värdet af den utgift, som för framtiden kunde komma att drabba patronus för hans fastighetsfyrkar. Slutligen borde af rent praktiska skäl, eller för att något i verkligheten skulle vara vunnet, patroni rätt icke blott till kyrkotionden, utan jemväl till med patronatsrätten förbundna öfriga inkomster innefattas i expropriationen — ett förhållande, som ytterligare ökade vanskligheten af ett expropriationsförfarande i detta fall.

I allo inseende önskvärdheten af att frågan rörande kyrkotiondens upphörande i de patronella pastoraten liksom i öfriga kunde bringas till omedelbar lösning, funne departementschefen sig, på grund af hvad sålunda anförts, nödsakad att tillstyrka ett uppskof i denna enda del af det föreliggande ärendet. Han förestälde sig, att en ytterligare utredning skulle bringa ljus i många nu dunkla förhållanden, som för ett slutligt afgörande borde belysas. Olägenheterna af ett uppskof förmildrades i någon mån deraf, att de tiondeskyldige i de patronella pastoraten, samtidigt med att

öfriga tiondegifvare frikallades från utgörande af all kyrkotionde, skulle erhålla en lindring i sina tiondeafgifter genom upphörandet af de andelar af dessa afgifter, hvilka helt skulle försvinna eller för hvilka ersättning skulle utgå af statsmedel eller statsverket underlydande fonder. Alternativet att, i afvaktan på denna utredning, uppehålla afgörandet af öfriga delar af detta vidlyftiga ärende, som ändtligen efter decennier kommit på den punkt, att detsamma i hufvudsak kunde bringas till ett slut, ville departementschefen ej förorda.

Patronatsrätten i den del af Sverige, hvarom här vore fråga, från att ursprungligen, likasom ännu i dag i det öfriga riket, hafva utgjort en rätt till kallande af prest, hade, på sätt ofvan erinrats, så småningom vuxit ut till en rätt för patronus att med större eller mindre frihet förfoga öfver kyrkans inkomster, af hvilka dess tionde i allmänhet varit den väsentligaste. Denna utvidgade rätt hade, såsom nämnts, i de flesta fall uppkommit före de här ifrågavarande provinsernas förening med Sverige. Men sjelfva grunderna för och bestämmelserna angående denna rätt kunde man ej ensamt finna hvarken i de danska lagarna på denna tid eller i svensk lag efter föreningen, utan företrädesvis i patronatsbref och särskilda resolutioner. Sveriges kyrkolag af 1686 definierade patronatsrätten såsom bestående i rättigheten att utse, välja och kalla en prestman till någon församling, och kap. 19 § 14 samma lag stadgade uttryckligen, att jus patronatus icke borde sträcka sig längre, än patronatsbrevet tydligen innehölle. Under dessa omständigheter låge det i sakens natur, att de med patronatsrätten förenade förmåner i afseende å dispositionen af kyrkans inkomster vore ganska olika. Slutligen vore att märka, att i patronatsbrefven ofta förekomme uttryck, som vore tvetydiga och för hvilkas rätta tolkning erfordrades noggranna undersökningar.

Under sådana förhållanden kunde det vara tveksamt, om den form, hvarigenom förhållandena skulle ordnas i de patronella pastoraten, borde göras lika för alla dessa pastorat; något, som ju tydligen skulle blifva fallet, om församlingarne utan vidare tillförbundnes att för framtiden lemna patronus full ersättning för nu utgående kyrkotionde, uttaxerad efter 1885 års lag. En fullständig undersökning af patronatsbrefven kunde möjligen ådagalägga, att aflösningen af tiondegifvarnes förbindelser gent emot patronus borde ordnas efter i viss mån skiljaktiga grunder, beroende på tillkomsten och beskaffenheten af patroni rätt. En sådan tanke på undersökning af sjelfva urkunden för denna rätt vore ingalunda ny, utan öfverensstämde väsentligen med det uttalande, som gjorts af kammarkollegium i dess utlåtande den 19 januari 1855 i anledning af Rikets Ständers vid 1853—1854 årens riksdag väckta förslag om patronatsrättens afskaffande.

Der hade kammarkollegium hemställt, huruvida icke detsamma borde ingå i undersökning för *hvarje särskildt* pastorat om patronatsrättens tillkomst och de förändrade förhållanden, som kunde föranleda dess upphörande, samt efter vederbörandes hörande föreslå *grunder* för öfverenskommelser derom. Departementschefen kunde härvid icke underlåta att antyda möjligheten af att en sådan undersökning i vissa fall skulle kunna ådagalägga, att staten borde lemna bidrag för tiondegifvarnes lösande från deras skyldighet gent emot patroni. Enligt hvad som vore nämndt, hade embetsverken uttalat sig deremot, men departementschefens i viss mån skiljaktiga uppfattning stödde han på följande skäl. Tillkomsten af patroni dispositionsrätt öfver kyrkotionden vore icke beroende på enskildt aftal mellan tiondetagaren (patronus) och tiondegifvarne, utan på ett kronans eller statens ingripande. Hade staten härvid öfverlätit kyrkans tionde till patronus med sådan begränsning af dispositionsrätten deröfver, att densamma icke fått af patronus användas till *annat* än kyrkans bästa och hvad dertill hörde, kunde icke någon invändning göras mot embetsverkens uppfattning, men hade staten i något fall lemnat patronus vidsträcktare dispositionsrätt, så kunde staten anses härigenom hafva — låt vara att detta skett i aflågsna tider och under andra samhällsförhållanden än nu — tillvällat sig en förfoganderätt öfver dessa medel, som icke tillkomme staten, och då syntes anledning kunna föreligga, att staten i någon mån påtoge sig ersättningsskyldighet. Vare dock härmed huru som helst, på ofvan andragna skäl tillstyrkte departementschefen, att Kongl. Maj:t täcktes låta anstå med slutligt afgörande af denna del af ärendet, intill dess ytterligare utredning deri vunnits.

Vidare hemställde departementschefen, att, enär för tillämpningen af föreskrifterna angående kyrkotiondens afskrifning vissa ytterligare bestämmelser utöfver dem, som nu föresloges, kunde finnas vara erforderliga, framställning till Riksdagen måtte göras, att dylika bestämmelser måtte få af Kongl. Maj:t meddelas.

I de delar, i hvilka detta ärende utgjorde föremål för kyrkomötets pröfning, borde detsamma mötet i laga ordning underställas.

Då, derest, på sätt nu föreslagits, kyrkotionden afskrefves, 1856—1858 årens riksdagsbeslut om indragning till statsverket af kyrkotionden i Blekinge samt Göteborgs och Bohus län finge anses förfallet, påkallades ingen åtgärd af embetsverkens hemställan om meddelande af föreskrift, att den sålunda beslutade indragningen skulle återgå.

Den fråga, som föreliggande proposition omfattar, har under årtionden varit föremål för statsmagternas uppmärksamhet. Senast anhöll Riks-

dagen i skrifvelse den 2 maj 1893, att Kongl. Maj:t tacktes efter föregående utredning till Riksdagen inkomma med förslag angående sättet och villkoren för afskrifning af den å viss jord inom provinserna Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän utgående kyrkotionden.

Billigheten af att, sedan beslut fattats om öfriga grundskatters fullständiga afskrifning, motsvarande förmån må beredas ifrågavarande tiondegifvare, torde vara allmänt erkänd, och likaledes torde endast *en* mening förefinnas om lämpligheten af att genom kyrkotiondens afskrifning likställighet i afseende å jordbeskattningen inom landet i dess helhet varder befrämjad.

Den utredning, som i detta ämne nu blifvit Riksdagen förelagd, är enligt utskottets mening särdeles upplysande, och det förslag till frågans hufvudsakliga lösning, som af denna utredning framgått, finner utskottet vara välbetänkt.

På sätt Kongl. Maj:t föreslagit, synes med afseende å de jemförelsevis obetydliga belopp, hvarom här är fråga, afskrifningen af förenämnda onera böra ske på en gång och icke under en följd af år, såsom beträffande grundskatterna är beslutadt. Af den kongl. propositionen framgår, att vid kyrkotiondens afskrifning denna i vissa fall måste med fixt årligt belopp ersättas, under det att i andra fall dylik ersättning ej erfordras. I fråga om hvilken ersättningsskyldigheten till tiondetagaren skall åligga, har gjorts gällande den åsigt, att denna skyldighet tillkommer staten i de fall, der kyrkotionden utgår till statsändamål, och kommunerna, deri inbegripna kyrkorna och församlingarna, då kyrkotionden utgår för kommunala ändamål. Mot denna åsigt och den tillämpning, den i förevarande förslag vunnit, har utskottet icke haft något att erinra.

Den kyrkotionde, som enligt den kongl. propositionen skall upphöra utan att ersättning derfor skall utgå, utgöres af *dels* den *kronan behållna*, eller bibeltryckstunnan, af kammarkollegium och statskontoret beräknad till 5,824 kronor 17 öre, samt skol- och hospitalstionden, *dels* *den del af den anordnade*, som utgår från en egendom, hvilken tillhör en kyrka, till en annan sockens kyrka *och dels* den *kyrkorna behållna*, af embetsverken beräknad till 154,903 kronor 27 öre jemte forsällönsersättning, 7,138 kronor 93 öre; kommande de behof, som med sistnämnda slag af kyrkotionde hittills tillgodosetts, att för framtiden af vederbörande kommuner i annan ordning fyllas.

Enligt förslaget skall med nedannämnda af embetsverken beräknade belopp af staten ersättas den kyrkotionde, som utgår till Lunds universitet, barnmorskeläraren i Lund och Malmö asyl äfvensom till Karlshamns skolestad, vaxljusmedel, studieskatten i Halland, konsi-

storii statslön, amanuensens och pedellens lönetillökning, konsistorie- notariens augment tillsammans	kr. 36,174: 29
till prostetunna	» 8,272: 57
» prostens omaks- och underskrifningspenningar.....	» 38: 43
» fattiga prestenkor i Halland, Bohuslän och en del af Elfsborgs län	» 975: —
» lasarettet i Lund	» 3,000: —
	<hr/> Summa kr. 48,460: 29.

Härvid är dock att märka, att vissa af dessa till nuvarande tjänsteinnehafvare utgående ersättningar skulle komma att vid dessa tjänsteinnehafvares afgang upphöra.

Af biskopslöneregleringsfonden och presterskapets löneregleringsfond skulle enligt förslaget med 1,317 kronor 80 öre lemnas ersättning för kyrkotionde dels till biskopen i Lund från Väsby kyrka och biskopens studieskatt samt dels till presterskapet utan särskildt åliggande för kyrkans räkning.

Utskottet, som med afseende å hvad i ärendet förekommit ansett sig böra tillstyrka Kongl. Maj:ts föreliggande framställning, har i sammanhang härmed velat uttala den tillförsigt, att, då förslag om upphörande af kyrkotionden i de patronella pastoraten af brist på fullständig utredning nu icke kunnat framläggas, denna särskilda frågas lösning må snart vara att förvänta, på det likställighet i förevarande hänseende må berörda pastorat beredas.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet, under erinran, att de förändringar i inkomstberäkning, anslag och indelningar, som bifall till ifrågavarande förslag skulle komma att föranleda, torde komma att vid uppgörande af riksstaten för år 1900 iakttagas, hemställa,

att Kongl. Maj:ts förevarande proposition må af
Riksdagen bifallas.

Stockholm den 3 maj 1898.

På statsutskottets vägnar:

CHR. LUNDEBERG.

Det skulle här antecknas, att herr *A. G. L. Billing* icke deltagit i utskottets beslut rörande förestående ärende.